

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra společenských věd

Bakalářská práce

**Problematika filosofických kontextů živé a
neživé přírody na stránkách časopisu Vesmír
(2000-2010)**

Vypracoval: Kristina Hudatzká

Vedoucí práce: PhDr. Helena Pavličíková, CSc.

České Budějovice 2016

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně. Veškeré použité podklady, ze kterých jsem čerpala informace, jsou uvedeny v seznamu použité literatury a citovány v textu podle normy ČSN ISO 690.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, dne 12. dubna 2016

.....

Kristina Hudatzká

Poděkování

Ráda bych poděkovala především PhDr. Heleně Pavličkové, CSc. za odborné, cenné rady, objektivní připomínky, trpělivost a vstřícnost při konzultacích.

Poděkování rovněž náleží mé rodině za podporu nejen při vzniku této práce, ale i od počátku studia.

ABSTRAKT

Cílem této bakalářské práce je poskytnout přehled filosofických témat v přírodovědeckém časopise Vesmír v období 2000-2010, týkající se živé a neživé přírody. Motivací k výběru tohoto téma byla skutečnost, že mu v literatuře není věnována dostatečná pozornost.

První část se věnuje přírodovědeckému časopisu Vesmír – historii, významným osobnostem a charakteristice ve zmiňovaném, zkoumaném období. Další, hlavní část je zaměřena na rozbor zkoumaných článků včetně představení jejich autorů.

Provedenou analýzou jsem dospěla k závěru, že větší pozornost je na stránkách přírodovědeckého časopisu věnována filosofickým aspektům živé přírody. Většina článků se zaměřuje na taková filosofická témata, která se věnují gnoseologickým otázkám. Dále, avšak v menší míře se články zabývají otázkami ontologickými, estetickými, axiologickými, etickými a kosmologickými.

Osobní přínos této bakalářské práce shledávám v širším a hlubším způsobu nazírání na okolní svět a přiblížit se tak k pochopení jeho základních principů.

Klíčová slova: přírodovědecký časopis, Vesmír, filosofie přírody, živá příroda, neživá příroda

ABSTRACT

The aim of this bachelor thesis is to provide the philosophical themes overview in the natural science periodical *Vesmír* in 2000-2010, which relate to an animate and inanimate nature. This topic wasn't given an adequate attention in the literature, therefore the choice of this topic was obvious.

The first part of this topic devotes to the natural science periodical *Vesmír* – the history, the important personalities and the characteristic in the explored period. The next, main part of this topic is focused on analysis of explored articles, including stating the authors.

With a made analysis I arrived at the conclusion, that the philosophical aspects of an animate nature is devoted more attention in the natural science periodical *Vesmír*. Most articles are focused on such philosophical themes, that they're devoted to the gnoseological questions. The articles regarding the ontological, esthetic, ethical, axiological and cosmological problems are less frequent.

I find the personal contribution of this bachelor thesis in wider and deeper way of looking at the world and approach to understanding the basic principles of the world.

Key words: natural science periodical *Vesmír*, philosophy, animate nature, inanimate nature

OBSAH

ÚVOD	8
1 ČASOPIS VESMÍR	9
1.1 Historie časopisu Vesmír	9
1.1.1. Období 1871-1874	9
1.1.2 Období 1874-1923	12
1.1.3 Období 1923- 1997	13
1.2 Jak vycházel časopis Vesmír	15
1.3 Významné osobnosti	16
1.3.1 Václav F. Kumpošt	16
1.3.2 Bohumil Němec	17
1.3.3 Otakar Matoušek	18
1.3.4 Bohumil Bílek	20
1.4 Členění Vesmíru	20
2 CHARAKTERISTIKA ČASOPISU VESMÍR V OBDOBÍ 2000 - 2010.....	22
2.1 Filosofické kontexty živé a neživé přírody	23
3 FILOSOFICKÉ ASPEKTY NEŽIVÉ PŘÍRODY V LETECH 2000-2010	25
3.1 Rok 2000, 79. ročník.....	25
3.3 Rok 2002, 81. ročník.....	26
3.5 Rok 2005, 84. ročník.....	28
3.6 Rok 2008, 87. ročník.....	31
3.7 Rok 2010, 89. ročník.....	32
4 FILOSOFICKÉ ASPEKTY ŽIVÉ PŘÍRODY V JEDNOTLIVÝCH LETECH	34
4.1 Rok 2000, 79. ročník.....	34
4.2 Rok 2001, 80. ročník.....	35
4.3 Rok 2002, 81. ročník.....	38
4.4 Rok 2007, 86. ročník.....	39
4.5 Rok 2008, 87. ročník.....	41
4.6 Rok 2009, 88. ročník.....	43
4.7 Rok 2010, 89. ročník.....	45

5	AUTOŘI ČLÁNKŮ	46
5.1	Ivan Boháček	46
5.2	Jiří Fiala	46
5.3	Ivan M. Havel	47
5.4	Vojtěch Hladký	48
5.5	Radim Kočandrle	48
5.6	Doc. PhDr. Zdeněk Kratochvíl	49
5.7	Anton Markoš.....	49
5.8	David Storch	49
5.9	František Vyskočil.....	50
6	PŘEHLED TÉMAT V KVANTITATIVNÍM VYJÁDŘENÍ.....	51
	ZÁVĚR.....	52
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	54
	SEZNAM PŘÍLOH	60

ÚVOD

Filosofické myšlení, jehož počátek je spojován s úžasem nad určitou skutečností, ať již poznanou či nepoznanou mě vždycky přitahovalo - neutuchající touha nikdy nepřestat pátrat a dotazovat se po vědění jakéhokoliv druhu, účelně, kriticky a systematicky poznávat svět kolem sebe a vše, co ho obklopuje. Jedná se však o úzký okruh charakteristik. Mnoha dalšími způsoby lze popsat nejen vědeckou disciplínu, ale i způsob nazírání na tento svět- filosofii.

Cílem této bakalářské práce je podat přehled filosofických témat v přírodovědeckém časopise Vesmír, která se týkají živé a neživé přírody. Vzhledem k dlouholeté působnosti Vesmíru bude objektem zkoumání rozmezí let 2000 až 2010.

V první části této bakalářské práce se věnuji přírodovědeckému časopisu Vesmír, jeho historii od samotného vzniku tohoto časopisu. Zabývám se rovněž otázkou, jak Vesmír vycházel a jaké číselné statistiky s tím souvisejí. Neodmyslitelnou součástí je široká základna redakční rady Vesmíru. V této souvislosti představím nejdůležitější osobnosti, které se seskupili během dlouholeté historie přírodovědeckého časopisu.

Dále se věnuji všeobecné charakteristice přírodovědeckého časopisu Vesmír ve zmíněném období 2000-2010. Hlavním cílem je představení filosofických článků, týkajících se živé a neživé přírody, přičemž rozsah bakalářské práce bohužel neumožňuje věnovat se filosofickým aspektům živé a neživé přírody v každém zkoumaném roce.

Součástí této práce je rovněž představení některých autorů, kteří se podíleli na tvorbě zkoumaných článků, přičemž přehled všech autorů je součástí dvou příloh, věnující se filosofickým aspektům živé a neživé přírody zvlášť. V přehledné tabulce je uveden přehled článků v kvantitativním vyjádření, včetně dalších náležitostí.

Při zpracování této bakalářské práce jsem vycházela především z rozsáhlých poznatků v přírodovědeckém časopise Vesmír. Dalším zdrojem cenných informací byly rovněž poznatky v odborné literatuře a internetové stránky, přičemž veškeré zdroje uvádím v závěru této práce.

1 ČASOPIS VESMÍR

1.1 Historie časopisu Vesmír

1.1.1. Období 1871-1874

S přírodovědeckým časopisem Vesmír je nerozlučně spjata jméno Václava F. Kumpošta. Historie Vesmíru se začala psát od konce března roku 1871, kdy Václav F. Kumpošt oznámil příslušným státním orgánům, že od 15. dubna téhož roku začne na své vlastní náklady vydávat tento přírodovědecký časopis.¹

Nejprve Václav F. Kumpošt vydával přírodovědecký časopis Vesmír sám. První číslo přírodovědeckého časopisu mělo původně vyjít již 1. května 1871, ovšem z důvodu špatného naplánování ho Václav F. Kumpošt vydal až o dva dny později, tedy 3. května 1871, do jehož úvodní části přispěl svým cílem, o který by tento časopis měl v následujících letech usilovat. Kumpoštův výrok je následující: „*Pěstování věd přírodních v rozměrech nejširších je životní otázkou naší!*“² (celý jeho výrok je součástí této přílohy - [Příloha č. 6. Titulní stránka Vesmíru z roku 1871](#))

První číslo přírodovědeckého časopisu se skládalo ze dvanácti stran, na kterých bylo široké veřejnosti představeno pět článků, z nichž dva články se týkaly živé přírody (*Pozorování oběhu krve na živých ssavcích a Houby mořské*) a jeden článek přírody neživé (*Nové měření vzdálenosti od Slunce*). Součástí prvního čísla byly rovněž aktuality v rubrice *Různé zprávy*, obsahy některých publikací v rubrice *Literatura* a představení

---

¹ MATOUŠEK, Otakar. Začátky "Vesmíru". K 90. jubileu založení. *Přírodovědecký časopis Československé akademie věd*. Praha: Vesmír. 1961, roč. 40, č. 2, s. 35.

² KUMPOŠT, Václav. F. Kumpoštovo poselství. *Přírodovědecký časopis Vesmír*. Praha, 3. května 1871, roč. 1, č. 1, 1.s.

nového vydání knihy „Kniha přírody“ od Schoedlera. Z Fričových osobních záznamů se dozvídáme, že první číslo vyšlo v celkovém nákladu 1700 kusů.³

Další čísla Vesmíru vycházela opět se zpožděním, např. následující druhé číslo Vesmíru vyšlo až 24. května 1871 s celkovým nákladem 1500 kusů. Přesto se Václav F. Kumpošt zavázal k tomu, že časopis bude dále vycházet jako týdeník. Byl na veškerou práci sám, vykonával pozici redaktora, administrátora a expedienta. To se pochopitelně postupně podepisovalo na jeho zdraví. Rozsah časopisu se postupně zmenšoval a další čísla vycházela nadále opožděně. Aby Kumpošt doplnil zbývající čísla časopisu v rámci předplatného, ujistil v šestém čísle přírodovědeckého časopisu předplatitele, že v červenci vyjde najednou šest čísel Vesmíru. Snažil se tento cíl splnit, avšak podařilo se mu dokončit jen čísla tři. Následkem nedodržování včasného vydávání Vesmíru a zmenšování rozsahu se o Václava F. Kumpošta začala zajímat policie, a tak byl 10. srpna 1871 předvolán k místnímu policejnímu ředitelství. Závěrem šetření bylo, že časopis bude vycházet pouze dvakrát měsíčně, a to vždy prvního a patnáctého dne v měsíci. Toto ustanovení ovšem nebylo dodrženo a čísla přírodovědeckého časopisu vycházela opět se zpožděním, poslední, třinácté číslo prvního ročníku přírodovědeckého časopisu mělo pouze osm stránek.⁴

Na lednovém čísle z roku 1872 se ještě plně podílel Václav F. Kumpošt, avšak od následujícího měsíce přispívali svými články do Vesmíru i František Nekut a Čeněk Kotal a součástí těchto článků byly nově obrázky. Tato změna však šla ruku v ruce s odchýlením od cíle, který na počátku Vesmíru vytyčil Václav F. Kumpošt.

První ročník Vesmíru byl zakončen až v srpnu následujícího roku, v celkovém počtu 262 stránek v 25 číslech časopisu. Je pomyslně rozdělen na dvě části, první část tvoří prvních třináct čísel, druhou část tvoří zbytek.

V této době byl redaktorem i vydavatelem Vesmíru stále Václav F. Kumpošt a Mourkovo knihkupectví pravděpodobně pomáhalo Kumpoštovi se samotným odbytem časopisu.

---

³ Redakce, *Faksimilie prvního čísla Vesmíru z 3. května 1871*. [online]. Přírodovědecký časopis Vesmír. Praha: Vesmír, 3. května 1871. [cit. 2016-02-25]. roč. 1, č. 1, 12 s. Dostupné z: <http://media.rozhlas.cz/binary/03114214.pdf>

⁴ MATOUŠEK, Otakar. Začátky "Vesmíru". *Přírodovědecký časopis Vesmír*. Historie časopisu Vesmír. Praha: Vesmír. 1961, roč. 40, č.2, s. 36

I přes svůj špatný zdravotní stav se Václav F. Kumpošt snažil udržet vedení časopisu v chodu, přesto měl problémy dodržet termíny vydávání. Ze zdravotních důvodů oznámil 14. dubna 1872 Václav F. Kumpošt úřadům, že časopis bude sice nadále vycházet dvakrát měsíčně, ovšem nepravidelně. O týden později došlo k podstatné změně ve vedení přírodovědeckého časopisu. Dne 21. dubna 1872 oznámil František Nekut policii, že se stal právoplatným spoluredaktorem Vesmíru a jeho jméno je na titulní stránce uvedeno na prvním místě, před zakladatelem Vesmíru Václavem F. Kumpoštem. Tato změna vešla v platnost až od osmnáctého čísla Vesmíru. Bylo to především z toho důvodu, že Václav F. Kumpošt už nemohl příliš dobře vykonávat práci redaktora.

V této době se připravoval 2. ročník přírodovědeckého časopisu a Kumpoštovo zdraví se významně zhoršovalo, proto se v polovině září musel vzdát své práce spoluredaktora a zůstal pouze majitelem a vydavatelem Vesmíru. Na jeho místo poté nastoupil Dr. Čeněk Kotal, profesor přírodopisu. Kumpoštovo zdravotní stav velmi komplikoval jeho administrativní a expediční činnost pro přírodovědecký časopis, a tak se jí musel rovněž vzdát. Tuto činnost převzalo Mourkovo knihkupectví a poté administrativní a expediční činnost měla na starost tiskárna J. Skrejšovského.⁵

Václav F. Kumpošt přes svůj zdravotní stav nadále zůstával vydavatelem Vesmíru. Později, s jeho zhoršujícím se zdravotním stavem, bylo nutné od pozice vydavatele ustoupit, a tak se v 19. čísle Vesmíru objevila zpráva o novém vydavateli Vesmíru Antonínu Fričovi, který během svého života nikdy nepůsobil na pozici redaktora Vesmíru. V tomto čísle vyšly další Kumpoštovy články, např. *MLéko, Skořice a její falšování v obchodu*. Z důvodu pronásledování J. S. Skrejšovského se poslední čísla druhého ročníku tiskla v knihtiskárně C. L. Klauzyho. Ačkoliv Václav F. Kumpošt odjel na venkov, přesto nadále psal články pro přírodovědecký časopis. Od třetího ročníku tiskli přírodovědecký časopis Eduard Grégr a rovněž asistent J. E. Purkyně. V této době došlo ke změně podtitulu Vesmíru na „obrázkový časopis pro šíření věd přírodních“, přičemž tento podtitul zůstal na stránkách Vesmíru zachován po celou dobu Fričova vedení.

---

⁵ MATOUŠEK, Otakar. Začátky "Vesmíru". K 90. jubileu založení. *Přírodovědecký časopis Československé akademie věd*. Praha: Vesmír. 1961, roč. 40, č. 2, s. 37.

Roku 1874 byla v 11. čísle Vesmíru otisknuta zpráva o úmrtí zakladatele Vesmíru Václava F. Kumpošta, dne 26. února 1874.

1.1.2 Období 1874-1923

Kumpoštovou smrtí však přírodovědecký časopis nezanikl a vycházel i nadále. Pod vedením Antonína Friče vycházely všechny další ročníky Vesmíru v pravidelném termínu. Na Fričův podnět byl přírodovědecký časopis doporučen ke studiu žákům nejen základních, ale i ostatních škol, rovněž i učitelům a knihovnám. Od 1. do 10. ročníku se na tvorbě článků podílelo přibližně 87 autorů. Složení redakční rady zůstávalo beze změny. Dne 3. prosince 1883 zemřel Čeněk Kotal, který převzal místo redaktora po nemocném Václavu F. Kumpošovi. Na počest jeho památky byla od této doby součástí Vesmíru *Zeměpisná příloha*, redigovaná Jaroslavem Vlachem. Z důvodu malého počtu odběratelů však na počátku října 1885 vydavatel A. Frič a redaktor F. Nekut dali na vědomí, že tato příloha již nebude součástí Vesmíru. V této době se články publikované ve Vesmíru týkaly pouze přírodopisu. Koncem roku 1901 začal postupně život Vesmíru uhasínat, a to z důvodu konkurence nového vědeckého časopisu a nedostatečného vlivu vydavatele A. Friče, který se chystal po dlouholeté působnosti ve Vesmíru odejít na zasloužený odpočinek. Působnost ve Vesmíru tak ukončil po 34 letech, ve 25. čísle 35. ročníku přírodovědeckého časopisu v roce 1906. Po odchodu vydavatele A. Friče se o záchranu Vesmíru ještě pokusil Josef Kafka, který vydal roku 1907 další, v pořadí 36. ročník. Tehdejší situaci ohledně úpadku přírodovědeckého časopisu snášel velmi těžce i A. Frič, který se do posledního dechu nevzdával myšlenky na znovuoobnovení Vesmíru. Dnem 22. srpna 1909 zemřel člen redakční rady František Nekut, který pracoval po boku A. Friče. Naděje na obnovení Vesmíru uhasly roku 1913, kdy zemřel tehdejší vydavatel Antonín Frič.⁶

---

⁶ MATOUŠEK, Otakar. Začátky "Vesmíru" (dokončení). *Přírodovědecký časopis Československé akademie věd*. Praha: Vesmír. 1961, roč. 40, č. 3, s. 90.

1.1.3 Období 1923- 1997

Publikační činnost Vesmíru je tak na 14 let pozastavena. Obnovena byla až na podnět Aloise Rašína v roce 1923 a vedení Vesmíru se tak ujímá Bohumil Němec, který hned v prvním čísle reagoval na Rašínův popud následujícími slovy: *„Byla to Rašínova myšlenka, abych vydával populární přírodovědecký časopis, který by učil čtenáře lásce k přírodě, povznášel je ze rmutu denního života, odváděl je od výhradného zájmu o denní boje politické a vedl je k čisté radosti z nekonečné rozmanitosti, krásy a věčné zákonitosti přírody.“*⁷

Součástí redakční rady od roku 1923 byl Otakar Matoušek, patřící k nejvýznamnějším osobnostem Vesmíru. Od druhého čísla téhož roku působil nejprve na pozici sekretáře a od roku 1930 byl činný jako redaktor. Ve třetím čísle z roku 1923 otiskla redakce Vesmíru posmrtnou vzpomínku na nedávno zesnulého A. Rašína. Druhá světová válka neměla žádný vliv na publikační činnost Vesmíru. Konec války však znamenal pro O. Matouška další kariérní vzestup, kdy se stal právoplatným šéfredaktorem a vydavatelem tohoto vědeckého časopisu.

V souvislosti s obálkou Vesmíru došlo 15. října 1946 k vizuální změně. Od této doby je titulní stránka tvořena obrázkem, namísto dřívějšího textu.

Matouškova pozice, jakožto majitele přírodovědeckého časopisu, začala být nejistá od února 1950, kdy v tomto čísle zveřejnil podle Ministerstva školství nevhodnou, velkou fotku T. G. Masaryka, dále nehodící se článek Bohumila Němce a rovněž i své vyjádření k tématu půlstoletí vědy 20. století. I přesto, že se dle Ministerstva jednalo o formální nedostatky, byl z pozice majitele Vesmíru sesazen. Fotka T. G. Masaryka k jeho 100. výročí narození byla nakonec zveřejněna, měla ovšem menší velikost, než bylo původně v plánu a byla doplněna krátkým popisem od Miroslava Holuba, který nesouhlasil s Masarykovými myšlenkami a jeho tvorbu považoval za návrat do minulosti.

---

⁷ PETŘÍK, Vladimír. Putování Vesmírem. In: *Přírodovědecký časopis Vesmír: Historie časopisu Vesmír*. [online]. Praha: Magazín Dnes, 16. května 1996. [cit. 2016-02-25]. Dostupné z: <http://casopis.vesmir.cz/historie-casopisu-vesmir/putovani-vesmirem>

Od šestého čísla z roku 1950 byl vedením Vesmíru pověřen Radim Kettner a Miroslav Holub působil na pozici výkonného redaktora. V roce 1952 došlo k dalším změnám, přírodovědecký časopis vycházel od tohoto okamžiku v rámci kalendářního roku, z formátu A3 přešel na formát A4 a rovněž se zvýšil počet stránek na dvaatřicet. Dalšími změnami bylo zkvalitnění papíru a obálka přírodovědeckého časopisu byla dvoubarevně otištěna na křídový papír. Součástí Vesmíru se od této doby stala příloha s fotografiemi, která si prozatím zachovala černobílou verzi. V rámci historie Vesmíru se první barevná titulní stránka včetně barevných příloh objevuje od sedmého čísla z roku 1952, přičemž jejich počet má vzestupný charakter.

Od roku 1962 působil na pozici výkonného redaktora vedle Miroslava Holuba ještě Jiří Koryta. V roce 1963 došlo k další změně, kdy se Milan Albich stal grafikem Vesmíru. V témže roce, konkrétně od osmého čísla nastupuje Bohumil Bílek na pozici redaktora. Po násilném potlačení Pražského jara v roce 1968 si časopis Vesmír nadále udržoval svou vysokou úroveň mezi ostatními československými časopisy a byl pomyslným centrem vzdělanosti pro veřejnost. Široký rozhled si Vesmír zachoval do sedmdesátých let, kdy se jeho publikační činnost významně omezila na přírodní vědy.

Od prvního čísla z roku 1985 se opět zvyšuje počet stránek Vesmíru na celkových šedesát a barevné fotografie a obrázky se stávají již součástí každého čísla.

Na počátku 90. let se projevovaly snahy o ukončení publikační činnosti Vesmíru. To podnítilo vznik stejnojmenného nakladatelství, ve kterém přírodovědecký časopis vychází od roku 1994.

Prokop Málek působí na pozici šéfredaktora Vesmíru do března roku 1990, kdy jeho místo přebírá Ivan M. Havel. Vesmír se od této doby začal věnovat rovněž takovým oblastem vědy, které byly doposud opomíjené. Od osmého čísla z roku 1990 se na stránkách Vesmíru pravidelně objevuje nová rubrika, jejímž autorem je Jiří Fiala. Čtenářům přírodovědeckého časopisu představuje nejen české, rovněž i slovenské

umělce a jejich díla. Další nová rubrika *Data a souvislosti* je do Vesmíru zařazena od červnového čísla z roku 1997.⁸

1.2 Jak vycházel časopis Vesmír

Přírodovědecký časopis Vesmír vychází již od roku 1871 a během této dlouholeté historie lze sledovat mnoho změn.

První ročník Vesmíru se od zbývajících velmi lišil. Jako první a zároveň jako poslední v historii obsahoval 25 čísel. Bylo to dáno tím, že přírodovědecký časopis vycházel v letech 1871-1906 každých čtrnáct dní v rámci školního roku. V letech 1872-1907 má však počet čísel v jednotlivých ročnících sestupnou tendenci. V posledním zmiňovaném roce bohužel nejsou doložené informace o periodicitě vydávání a období tohoto ročníku. Nicméně z dostupných údajů lze konstatovat, že v letech 1872-1907 obsahovala jednotlivá čísla zpravidla 12 stránek.

Jak již bylo řečeno výše, v letech 1908-1922 byla publikační činnost Vesmíru pozastavena. Od roku 1923 došlo ke změně v periodicitě vydávání a po dlouhé odmlce tak byl přírodovědecký časopis vydáván již měsíčně, jako je tomu dnes. Od roku 1923 do poloviny roku 1925 však Vesmír vycházel v rámci kalendářního roku. Od čtvrtého ročníku v roce 1925 byl přírodovědecký časopis vydáván na dlouhých 26 let v rámci školního roku a od roku 1952 do současnosti již Vesmír vychází standardně během kalendářního roku.

Z dostupných údajů, které máme k dispozici lze konstatovat, že v letech 1923-2009 se neustále měnil počet vydaných čísel v jednotlivých ročnících a tudíž i celkových počet stránek. Ve 30. a 40. letech 20. století, kdy ve vedení Vesmíru působil Otakar Matoušek, se počet stran Vesmíru v jednom čísle pohyboval mezi 24-32 stránkami. Vycházela rovněž dvojčísla (jsou brána jako jeden časopis), jejichž počet se ustálil zhruba na 40-50 stránkách. Z toho lze usuzovat, že jeden ročník měl přibližně 250

---

⁸ Redakce, *Faksimilie prvního čísla Vesmíru z 3. května 1871*. [online]. Přírodovědecký časopis Vesmír. Praha: Vesmír, 3. května 1871. [cit. 2016-02-27]. roč. 1, č. 1, 6-10 s. Dostupné z: http://media.rozhlas.cz/_binary/03114214.pdf

stránek. V 50. let jednotlivá čísla obsahovala vyšší počet stránek, tudíž jeden ročník zahrnoval průměrně 380 stránek.

Zajímavým číslem na závěr je celkový počet stránek, datovaný od května 1871 do vydání prvního lednového čísla roku 2009- neuvěřitelných 63 888 stránek, včetně 530 kulérových stránek⁹ a 24 příloh.¹⁰

Z tabulky uvedené v příloze této práce nemusí být na první pohled patrné, co znamenají čísla uvedená v závorkách v rubrice *ročník*. Tato čísla udávají pořadí ročníků, která neberou v potaz dobu, kdy byla publikační činnost Vesmíru pozastavena ([Příloha č. 1. Jak vycházel Vesmír](#)).

1.3 Významné osobnosti

Během dlouholeté existence se kolem časopisu Vesmír seskupilo velké množství významných osobností. Pochopitelně nejdůležitější osobou v historii celého časopisu je samotný zakladatel Vesmíru Václav F. Kumpošt.

1.3.1 Václav F. Kumpošt

Václav F. Kumpošt se narodil v rodině hodináře roku 1846 v Žamberku. Dětství zde prožil se svým nevlastním bratrem Eduardem Albertem.

Jeho jméno v době vydání přírodovědeckého časopisu nebylo v té době vůbec neznámé, své články publikoval v mnoha časopisech, jako např. Národní listy, Pokrok, Světozor, Květy, Politik a Wanderer. Ve své tvorbě se mimo jiné snažil obrodit myšlenky svého učitele Jana Evangelisty Purkyně. Václav F. Kumpošt vykonával svou

---

⁹ Kulérovou stránkou je označován takový papír, který je jemný, barevný a speciálně určený k tisku (barevný hlazený tiskový papír)

¹⁰ Redakce. Jak vycházel Vesmír. *Přírodovědecký časopis Vesmír*. Praha: Vesmír, 2009, roč. 88, č. 1, s. 6.

práci nejen v časopise Vesmír, ale rovněž pracoval pro Riegrův slovník naučný, pro který vypracoval hesla z oborů histologie a fyziologie.¹¹

1.3.2 Bohumil Němec

Profesor Bohumil Němec se narodil 12. března 1873 v Praseku. Jeho vědecká kariéra se začala odvíjet od roku 1892 studiem zoologie a botaniky na filosofické fakultě Karlo-Ferdinandovy univerzity v Praze. V roce 1907 získal titul profesora a na půdě této univerzity přednášel anatomii a fyziologii rostlin. V rámci české části této univerzity založil v letech 1901-1903 Ústav pro fyziologii rostlin.¹²

Zařazujeme ho mezi nejvýznamnější české biology 20. století a rovněž je považován za významného vědce, který se proslavil celosvětově. Jeho vědecká práce spočívala ve výzkumu rostlinné buňky, mj. podal návrh, aby se všechny organismy dělily na dvě skupiny, které dnes označujeme pojmy *Eukaryota* a *Akaryota*. Světovou popularitu mu přinesl však „objev statolitových orgánů u rostlin, jejichž prostřednictvím vysvětlil mechanismus gravitropismu (zjednodušeně řečeno jde o to, že rostliny vnímají zemskou tíži prostřednictvím posunu škrobových tělísek ve zvláštních buňkách- proto mohou růst svísele).“¹³

B. Němec však byl činný nejen v oblasti botaniky, ale rovněž působil v oblasti kultury a v politické sféře. Z historických pramenů je zřejmé, že se Němec za svého mládí snažil bojovat za československou samostatnost. Během první světové války se stal členem tajné odbojové organizace *Mafie*. V roce 1935 Němec kandidoval na prezidenta Československa, avšak svou kandidaturu v předvečer voleb dobrovolně vzdal a prezidentem se tak stal Edvard Beneš.

---

¹¹ MATOUŠEK, Otakar. Začátky "Vesmíru". K 90. jubileu založení. *Přírodovědecký časopis Československé akademie věd*. Praha: Vesmír. 1961, roč. 40, č. 2, s. 35.

¹² NÁTR, L. Dr. Bohumil Němec, profesor anatomie a fyziologie rostlin Univerzity Karlovy. [online]. [cit. 2016-02-26]. Dostupné z: <http://kfrserver.natur.cuni.cz/aktuality/BN/BNhistory.htm>

¹³ HOSKOVEC Ladislav, Homo botanicus: Němec, Bohumil. In: *Botany.cz*. [online]. [cit. 2016-02-27]. Dostupné z: <http://botany.cz/cs/nemec/>

Bohumil Němec byl činný jak ve vědeckém, tak i v pedagogickém životě neuvěřitelných sedmdesát let a během této doby napsal více než 250 knižních a časopiseckých publikací, které se týkaly především rostlinné biologie.

B. Němec zastával funkci redaktora ve Vesmíru až do roku 1945 a současně působil od roku 1933 na pozici šéfredaktora Ottova slovníku naučného nové doby. Roku 1959 založil mezinárodní vědecký časopis *Biologia Plantarum*, jehož předsedou byl od samotného vzniku časopisu až do své smrti.

Po druhé světové válce byl tehdejší politickým režimem donucen stáhnout se do ústraní a byl rovněž nahrazen ve vedoucích vědeckých funkcích. Bohumil Němec zemřel 7. dubna 1966 v Havlíčkově Brodě.¹⁴

1.3.3 Otakar Matoušek

Otakar Matoušek se narodil 14. ledna 1899 v Praze do úřednické rodiny. Jeho vědecká kariéra se začala odvíjet během studia lékařství, kdy mu byla nabídnuta pozice asistenta v Ústavu geologie a paleontologie. Již od počátku své vědecké činnosti se snažil jít svou vlastní cestou. V akademickém roce 1925/1926 získal titul docenta nejen v oboru geologie, ale i paleontologie.¹⁵

O. Matoušek pracoval v redakční radě Vesmíru až do roku 1950. Během této doby působilo v redakční radě Vesmíru mnoho našich přírodovědců. V roce 1931 získal práci v Československém rozhlasu, kde osm let působil na pozici ředitele přednáškového a vzdělávacího programu.¹⁶

---

¹⁴ NÁTR, L. Dr. Bohumil Němec, profesor anatomie a fyziologie rostlin Univerzity Karlovy. [on-line]. [cit. 2016-02-15]. Dostupné z: <http://kfrserver.natur.cuni.cz/aktuality/BN/BNhistory.htm>

¹⁵ BRÁDLEROVÁ, Daniela. *Otakar Matoušek, 100. výročí narození*. [on-line]. Akademický bulletin: Oficiální časopis Akademie věd ČR. Praha, 25. června 2008. [cit. 2016-02-28]. Dostupné z: <http://abicko.avcr.cz/archiv/1999/9/obsah/otakar-matousek-100.-vyroci-narozeni.html>

¹⁶ BUDIL, Ivo. Prof. RNDr. Otakar Matoušek. *Přírodovědecký časopis Vesmír*. Praha: Vesmír, 1994, roč. 73, č. 3. s. 164.

Za jeho vedení došlo ke zkvalitnění vysílání a rovněž přišel s myšlenkou, zavést nové pořady, např. kurzy cizích jazyků, speciální přenosy do zahraničí, školský a německý rozhlas, tělesnou výchovu aj. V době, kdy Československo muselo postoupit Německu pohraniční území (Sudety) překročil Matoušek na pozici ředitele své pravomoce tím, že se svými dalšími spolupracovníky vnášel do vysílání své názory na aktuální politické dění a rovněž se snažil zabránit tomu, aby některé rozhlasové stanice byly předány Němcům a Katolické církvi. Důsledkem bylo jeho odvolání z pozice ředitele.

Během pražského povstání v květnu 1945 opět získal pozici ředitele v Československém rozhlase. Na tomto místě však nesetřval dlouho a poté založil Ústav pro obecnou přírodovědu na Přírodovědecké fakultě Karlovy univerzity. Zde se zasloužil o zavedení výuky v ruském a anglickém jazyce, založil knihovnu a studovnu, která byla na tehdejší dobu vybavena těžko dostupnými knihami. Nové zaměstnání mu bylo poté nabídnuto v Československé akademii věd, kde získal práci v oboru dějin lékařství a přírodních věd. Součástí jeho vědecké práce bylo nejen studium díla Jana Evangelisty Purkyně, ale Matoušek se tehdy rovněž zabýval ostatními přírodovědci a lékaři. Své odborné články publikoval od roku 1951 v časopise nesoucí titul *Časopis lékařů českých*.

Jméno Otakara Matouška a význam jeho vědecké práce bylo známé nejen v českých zemích, ale rovněž i v zahraničí. Během svého profesního života se zabýval různými obory. Ve své odborné činnosti dával přednost především takovým osobnostem a tématům, které většinou upadly v zapomnění, či se jednalo o neoblíbená témata. Své vědecké činnosti se věnoval do vysokého věku, zemřel 4. ledna 1994 ve Švédsku.¹⁷

---

¹⁷ BRÁDLEROVÁ, Daniela. *Otakar Matoušek, 100. výročí narození*. [on-line]. Akademický bulletin: Oficiální časopis Akademie věd ČR. Praha, 25. června 2008. [cit. 2016-02-28]. Dostupné z: <http://abicko.avcr.cz/archiv/1999/9/obsah/otakar-matousek-100.-vyroci-narozeni.html>

1.3.4 Bohumil Bílek

Bohumil Bílek se narodil roku 1914 ve Vídni, avšak za svůj domov považoval Prahu. Novinářskou kariéru odstartoval v Lidových novinách. B. Bílek byl činný nejen ve Vesmíru, ale angažoval se rovněž pro „Kulturní tvorbu“.¹⁸ Na pozici výkonného redaktora Vesmíru působil v letech 1963-1968. Ve svých článcích, zaměřujících se především na obor přírodních věd, se zabýval nepříliš atraktivními tématy vědy, které se díky svému talentu pro slovní vyjadřování snažil pozdvihnout na vyšší, lepší úroveň a přiblížit je tak čtenáři. Současně s výkonem práce redaktora ve Vesmíru publikoval články pro týdeník „Doba“ a byl činný rovněž jako reportér pro časopis „Právo lidu“. Zemřel 17. dubna 1979.¹⁹

1.4 Členění Vesmíru

Přírodovědecký časopis Vesmír je určený pro tu aktivnější část obyvatelstva, která se nespokojí s běžně dostupnými informacemi, s cílem rozšiřovat své vědomosti a upevňovat své názory v rámci různých oborů. K tomu velmi přispívá široká základna redakční rady, složená z předních odborníků.

Jednotlivé články v tomto vědeckém časopise se věnují různým oborům, např. Antropologii, Filosofii, Kosmonautice, Medicíně, Technickým vědám, Umění, Zemědělství (celý seznam oborů je dostupný zde - [Příloha č. 2. Přehled oborů v přírodovědeckém časopise Vesmír](#)).

Vesmír se současně vyznačuje několika rubrikami, které prostupují časopisem od počátku jeho vzniku dodnes. Mezi ně patří např. Aktuality, Dopisy čtenářů, Eseje o jazyce, Jazykový koutek, Nobelovy ceny, Odpověď na každou otázku, Věda pod

---

¹⁸ Kulturní tvorba byl týdeník, věnující se kultuře a politice v letech 1963-1968. Svou tvorbou navazoval na již zrušené časopisy *Kultura*, *Tvorba* a *Predvoj*, přičemž tématicky měl nejbliže ke *Kultuře*. Vydání tohoto týdeníku spadalo přímo pod Ústřední výbor Komunistické strany Československa.

¹⁹ BOHÁČEK, Ivan. Bohumil Bílek. *Přírodovědecký časopis Vesmír*. Historie časopisu. Praha, 1991, roč. 70, č. 5, s. 267.

objektivem a Z akademické obce (celý seznam rubrik je dostupný zde - [Příloha č. 3. Přehled rubrik v přírodovědeckém časopise Vesmír](#)).

Součástí tohoto vědeckého časopisu je rubrika Seriály, které se na stránkách Vesmíru objevují od počátku jeho vzniku. Vycházejí nepravidelně a jejich obsah se věnuje rozličným oborům. Vzhledem k vysokému počtu těchto seriálů zde není prostor pro jejich představení, a tak vybírám pouze některé, např. Co je to gen, Etika vědy, Filosofie přírodních věd na začátku 21. století, Imaginární zahrady s reálnými ropuchami, Jsem z Jihočeské univerzity, Kvantové hlavolamy, O právech zvířat, Počítačová grafika, Rozdíly mezi mužem a ženou, aj.

2 CHARAKTERISTIKA ČASOPISU VESMÍR V OBDOBÍ 2000 - 2010

Předmětem této bakalářské práce je analýza zmíněného přírodovědeckého časopisu v rozmezí let 2000-2010, které dle historie vydávání Vesmíru odpovídá 79. až 89. ročníku.

Výjimečným je hned první zkoumané číslo 79. ročníku, z roku 2000, které je v pořadí tisícisedmisté v historii Vesmíru. V dubnu téhož roku došlo k zásadnější grafické úpravě titulní stránky. Dosavadní označení *Přírodovědecký časopis Československé akademie Věd* se v dubnovém čísle změnilo na podtitul *Přírodovědecký časopis*, který si své místo drží do konce roku 2006. Od prvního čísla 86. ročníku, nejen do konce zkoumaného období, ale i do konce roku 2015, je podtitul Vesmíru změněn na označení *V poznání je síla*.

V souvislosti s grafickou podobou Vesmíru je důležité zmínit jméno Milana Albicha. Během posledního, dvanáctého čísla 79. ročníku zasáhla redakci Vesmíru smutná zpráva o jeho úmrtí. Milan Albich byl knižním grafikem, malířem a o grafickou stránku tohoto přírodovědeckého časopisu se staral úctyhodných 38 let.²⁰

Za rok 2006 obdržel Vesmír zlatý Bludný balvan za „*mimořádně zdařilou propagaci nevědeckého myšlení na stránkách tohoto prestižního přírodovědeckého časopisu*“.²¹ Toto ocenění získal od Českého klubu skeptiků SISIFOS.²²

Během desetiletého, zkoumaného období bylo na stránkách vědeckého časopisu uveřejněno několik seriálů. Tématu této bakalářské práce se však týkají pouze dva seriály, prvním je *Poznání, pravda a nutnost* a druhým *Pohřbíme ekosystém?* První článek prvního dvoudílného seriálu vyšel v květnovém čísle 79. ročníku s podtitulem *Vídeňský kroužek*, náležející do oboru Historie vědy. Druhý článek s podtitulem *Jan*

---

²⁰ Redakce. Milan Albich. *Přírodovědecký časopis Vesmír*. Praha: Vesmír. 2001. roč. 80, č. 1, s. 80.

²¹ GRYGAR, Jiří. *Zlatý Bludný balvan za rok 2006: redakce časopisu Vesmír*. [online]. Český klub skeptiků SISIFOS. Praha: 12. března 2007. [cit. 2016-03-02]. Dostupné z: <http://www.sysifos.cz/index.php?id=vypis&sec=1173691336>

²² Český klub skeptiků SISIFOS byl založen roku 1995, skládající se přibližně ze 400 členů odlišného vzdělání, věku i odlišné profesní činnosti. Cílem klubu je vyzdvihovat a oceňovat nové poznatky vědeckého bádání.

Łukasiewicz, se na stránkách *Vesmíru* objevil v následujícím, červnovém čísle téhož ročníku, náležející k oboru Filosofie, přičemž autorem obou článků je Jiří Fiala.

Z druhého sedmidílného seriálu *Pohrbíme ekosystém?* se však pouze jeden článek vyznačuje filosofickými aspekty. O jeho obsahu bude podrobněji řečeno v hlavní části práce o neživé přírodě.

Jednotlivá čísla ve zkoumaném časovém období jsou uvozena rubrikou *Úvodníky*, kterou ve většině případů redigoval šéfredaktor *Vesmíru* Ivan M. Havel.

V rámci zkoumaného období se složení redakce *Vesmíru* příliš nezměnilo. Redakci tvořil Ivan Boháček, Pavel Hošek, Marta Imrová Círanová, Pavla Loucká, Eva Lorenzová a Stanislav Vaněk. V letech 2000-2005 působila v redakci ještě Zora Šimečková, kterou od roku 2006 do konce zkoumaného období nahradila Zora Göthová.

V letech 2000-2010 působili např. Fatima Cvrčková (biologie), Ivan M. Havel (kybernetika, kognitivní vědy), Zdeněk Neubauer (genetika, filosofie), Jan Palouš (astronomie), David Storch (ekologie), aj.

V letech 2000-2010 zastával funkci šéfredaktora *Vesmíru* Ivan M. Havel, který na této pozici působí dodnes.

Po smrti grafika M. Albicha se na grafické podobě *Vesmíru* podíleli S. Vaněk a P. Hošek, kteří se nadále snažili řídit podle jeho grafického návrhu.

2.1 Filosofické kontexty živé a neživé přírody

Počátky filosofického myšlení nelze spojit s přesným datem. Obdobně v souvislosti s neživou přírodou není dnes stále jasné např. to, jak starý je vesmír či zda tu existoval od pradávna, po věčné časy.

„Příroda je systém, je v ní místo pro vše, ale není to systém neživotný.“²³

Pokud je řeč o filosofii přírody, nelze opominout pojem *fysis*. Ten můžeme definovat jako *„nejobecnější pojem života - a že život, nejobecněji, znamená toto: oheň hrozí pohlit vodu, voda usiluje uhasit oheň.“²⁴*

---

²³ PAVLIČÍKOVÁ, Helena. Miroslav PETŘÍČEK a Miroslav SAPÍK. *Život a příroda*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2000. s. 23.

Aristoteles považuje za *fysis*:

1. věci, které jsou charakteristické procesem rození a růstu
2. první složku, ze které vzniká věc, schopna růstu
3. tvar
4. látku
5. podstatu²⁵

Jak již bylo řečeno, hlavním tématem této práce jsou filosofické aspekty živé a neživé přírody. V této souvislosti se nabízí zmínit jméno Stanislava Rosypala, který patřil na poli vědy k významným českým osobnostem, věnující se molekulární biologii a mikrobiologii. Život na úrovni biologické formy pohybu definoval jako „*způsob existence strukturálně vysoce složitých, stupňovitě uspořádaných, termodynamicky otevřených, autoregulujících se nukleoproteinových soustav, který spočívá v jejich metabolismu, autoreprodukci a v individuálním a druhovém vývoji.*“²⁶

Obecnou charakteristiku živé a neživé přírody však známe jistě všichni z prvního stupně základní školy. Do živé přírody řadíme lidstvo, živočichy a rostlinstvo. Naopak součástí přírody neživé je půda, horniny a nerosty, dále voda, vzduch, teplo a světlo.

Tématicky zaměřené články živé a neživé přírody lze vztáhnout k jednotlivým filosofickým disciplínám, kterými jsou - ontologie, gnoseologie, filosofická antropologie a etika. Vedlejšími disciplínami jsou rovněž estetika, filosofie přírody, dějiny filosofie apod. Existuje nepřehledné množství otázek, kterými se jednotlivé disciplíny zabývají - jako např. je můj poznatek reálný či nereálný? co lze označit za logické? jak lze vysvětlit pojem hodnoty a jaký význam mají pro konkrétního člověka? co je svědomí člověka? jakým způsobem lze odlišit dobro od zla? jaká je podstata lidského štěstí? apod.

---

²⁴ Tamtéž. s. 13.

²⁵ ARISTOTELES. *Metafyzika*. 2. vyd. Překlad Antonín Kříž. Praha: Rezek. 2003, s. 136.

²⁶ ROSYPAL, Stanislav. Alena ROSYPALOVÁ a Vladimír VONDREJS. *Molekulární genetika*. 2. přeprac. a dopl. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983, s. 325.

3 FILOSOFICKÉ ASPEKTY NEŽIVÉ PŘÍRODY V LETECH 2000-2010

3.1 Rok 2000, 79. ročník

První zkoumaný článek, který vyšel hned v lednovém čísle, nese název *Existuje v mezihvězdném prostoru život?*, jehož autorem je Jiří Skala. Dle členění Vesmíru náleží k oboru Astrologie a kosmologie.

Autor v krátkém článku seznamuje čtenáře s tvrzením Davida J. Stevenson, který přiznává možnost života ve zmíněném prostoru, ovšem pouze na takových planetách, které se nacházejí v dostatečné vzdálenosti od své hvězdy. Tuto tezi mj. doplňuje tím, že by voda na těchto mezihvězdných planetách mohla mít stejné skupenství jako zde na Zemi, pravděpodobně díky teplému povrchu těchto planet.²⁷

Je v přírodě účel? Článek, který vyšel v srpnovém čísle tohoto ročníku, náležející do rubriky Dopisy čtenářů, který napsal Gregor Kojdl.

Impulsem k vydání tohoto článku byla konference na téma, zda existuje v přírodě účel, konaná v březnu roku 1998. Autor v této souvislosti zdůrazňuje, že problematikou *teleologie*, tedy „účelnosti v přírodě“²⁸ se zabýval již Immanuel Kant ve svém díle *Kritika soudnosti*. G. Kojdl opírá svou odpověď na otázku o poznatky Arthura Schopenhauera a Theodora Lessinga, že účelnost v přírodě neexistuje, neboť příroda se řídí vlastními zákony, které vycházejí z její vnitřní podstaty, stojící mimo naše chápání a pojmy jako např. cíl, záměr a smysl se používají v souvislosti s lidským životem nikoli s přírodou.

Závěrem článku se autor krátce vrací k poznatku A. Schopenhauera, „že věda pěstovaná pouze pro vědu bez filozofické tendence se podobá obličejí bez očí. Aby se

---

²⁷ SKALA, Jiří. Existuje v mezihvězdném prostoru život? Přírodovědecký časopis Vesmír. Praha: Vesmír, 2000, roč. 79, č. 1, s. 55.

²⁸ PAVLIČÍKOVÁ, Helena a Petr JEMELKA. *K filosofickým kontextům živé a neživé přírody*. V Českých Budějovicích: Jihočeská univerzita, Pedagogická fakulta. 2006. s. 7.

tyto oči konečně začaly otevírat, bylo by třeba studovat převratné, ale dosud neprávem přehlížené filozofické dílo Theodora Lessinga Evropa a Asie (Zánik země skrze ducha).“²⁹

Teleologické tendence nalezneme již u některých řeckých filosofů, avšak Aristoteles jako první spojuje tento pojem především v souvislosti s živou přírodou. Tvrdí, že vše, co se odehrává, je již předem nastolené a nic není dílem náhody.³⁰

Závěrem článku bych ráda přispěla zajímavým postřehem. *Je v přírodě účel?* není jen zajímavým článkem v přírodovědeckém časopise Vesmír, avšak existuje i stejnojmenná kniha, jejímiž autory jsou Ivan M. Havel a Anton Markoš. K vydání této knihy přispěla konference na stejnojmenné téma, která se konala v roce 1998 v Praze. Ráda bych zdůraznila některé poznatky, které na této konferenci zazněly. Účastníci konference popřeli, že by hlavní silou v přírodě byla jen náhoda, avšak kladné odpovědi na otázku, zda je v přírodě účel, se vyhýbali. Společně dále uvažují, zda má kámen a bakterie nějaký záměr. V této souvislosti se snaží objasnit význam samotného slova *účel, záměr*. Účastníci této konference se dále shodují na tom, že by lidstvo mělo znova navázat vztah s přírodou, která je v ohrožení díky dnešním vyspělým technologiím a že bychom měli chápat význam františkánské chudoby. Společně však docházejí k závěru, že odpověď na zásadní otázku nevzejde z žádné konference.³¹

3.3 Rok 2002, 81. ročník

Další článek s názvem *Jaká je hodnota předpovědí?* vyšel v květnovém čísle, náležející do rubriky Dopisy čtenářů. Napsal ho Ivan Boháček, který čtenářům představuje příběh o Indiánech. Ten pojednává o novém, mladém náčelníkovi, kterého se ostatní Indiáni ptali, jaká bude nadcházející zima. Protože byl nezkušeným náčelníkem, nevěděl, co jim má odpovědět, a tak zkonstatoval, že nastávající zima bude krutá a bylo by vhodné se na ni připravit dostatečnými zásobami dřeva. Svým výrokem si však náčelník nebyl jist, proto poté zavolał meteorologickou službu, kde mu bylo sděleno, že pravděpodobně

---

²⁹ KOJDL, Gregor. *Je v přírodě účel? Přírodovědecký časopis Vesmír*. Praha: Vesmír, 2000. roč. 79, č. 8, s. 424.

³⁰ ŠPŮR, Josef. *Úvod do systematické filosofie: filosofie přírody II., Živá příroda*. Plzeň: Vydavatelství Západočeské univerzity v Plzni, 2012, s. 107.

³¹ HAVEL, Ivan M. a Anton MARKOŠ. *Is there a purpose in nature?: How to navigate between the Scylla of mechanism and the Charybdis of teleology*. Prague: Vesmír, 2002. (vlastní překlad)

přijde tuhá zima. Tuto informaci předal svému lidu tím způsobem, že ve sběru dřeva mají pokračovat. Další týden náčelník svůj dotaz opakoval a dočkal se stejné odpovědi, že nastávající zima bude opravdu krutá. Náčelník tak svému lidu vzkázal, ať jsou ve sběru dřeva aktivnější. Za dva týdny se náčelník na meteorologickou službu obrátil opět se stejným dotazem a znova se dozvěděl, že půjde o velmi tuhou zimu. Náčelník se zeptal, jak si touto předpovědí mohou být tak jisti a meteorolog mu odpověděl jednoduše, protože Indiáni zběsile sbírají dřevo.³²

Hodnotu lze definovat jako něco, „co světu, věcem, událostem a lidským jedincům dává smysl, má platnost pro člověka a poskytuje mu měřítko pro jeho konání. (...) Hodnota je bezčasová a nesmrtelná, má schopnost uskutečňovat se v čase; hodnota se realizuje v osobní identitě.“³³

Ano, v této souvislosti neexistuje jednotný metr, který lze aplikovat na všechny. Každý jedinec uznává jiné hodnoty, podobně, jako tomu bylo v předchozím článku s problematikou vnímání krásy. Kde se však najednou hodnoty vzaly? Jsou stálé nebo se mění v závislosti na věku člověka?

Domnívám se, že pojem hodnot provází člověka již od počátku, vždy existovaly situace a činnosti, kterým člověk musel přiřknout nějaký význam, především v souvislosti s barterem. Kdo ví, možná právě od tohoto způsob obchodu pochází pojem hodnot. Potřeby jsou pro lidstvo společné, nikoliv však zmíněné hodnoty. Na vytváření hodnot, jinými slovy zásadních postojů k životu, má pochopitelně vliv i okolí, ve kterém vyrůstáme a postupem času si své základní hodnoty v životě upevňujeme. K jejich změně v žebříčku hodnot dochází podle mého názoru v závislosti na věku člověka a jeho aktuální životní situaci, v takových případech hodnoty nemizí úplně, ale jen ustupují do pozadí, aby ve správný čas dali později člověku znovu smysl. Pokud se však střetnou dvě hodnoty proti sobě, jsme nuceni volit a upřednostnit jednu, která pro nás má vyšší hodnotu (na první pohled možná neviditelnou), zkrátka vzdát se jedné ve prospěch té druhé. Každá věc, která nás v životě obklopuje, má určitou cenu, co však ve zcela opačném případě můžeme považovat za nevyčíslitelnou hodnotu?

---

³² BOHÁČEK, Ivan. *Jaká je hodnota předpovědi?* Přírodovědecký časopis Vesmír. 2002, roč. 81, č. 5, s. 244.

³³ OLŠOVSKÝ, Jiří. Slovník filosofických pojmů současnosti. Praha: Erika, 1999, s. 58, 59.

Osobně si pod tím představím lidský a zvířecí život a úctu člověka jeden ke druhému.

At' žije nicnežizmus! je článkem, který napsal Anton Markoš. Na stránkách Vesmíru se objevil v květnovém čísle, spadající do rubriky Komentáře a názory.

Autor v úvodu statě představuje definici života v originálním, anglickém znění, doplněnou svým vlastním překladem. Na základě překladu dochází k závěru, že anglický jazyk zřejmě neumí adekvátně vyjádřit vědecké poznatky a definice. Podle autora článku anglický jazyk zaměňuje duševní procesy s těmi vědeckými, a tím dochází k nepřesnému překladu do českého jazyka. Pro příklad autor uvádí typy různých procesů, včetně uvedení vědeckého oboru, kterým se daný proces zabývá. Většina těchto oborů končí na -logie a v této souvislosti autor zdůrazňuje, že namísto užití konkrétního vědeckého oboru si vystačíme s nadřazeným pojmem *ontologie*.³⁴

Autor se tímto článkem nesnaží motivovat čtenáře Vesmíru, ale podle mého názoru pouze konstatuje skutečnost, že si v současném životě veškeré věci zjednodušujeme a nevyjadřujeme věci pravými jmény. Vědec by však v tomto ohledu měl být výjimkou. Je však pochopitelné, že každý člověk si vyloží podstatu článku jiným způsobem, tím však nemůžeme říci, že by se jednalo o špatný způsob. Žádný názor není špatný a může vést člověka k dalšímu hlubšímu zamyšlení a případné diskuzi o daném tématu.

3.5 Rok 2005, 84. ročník

Další zkoumaný článek nese název *Kámen z trávy*, který vyšel v zářijovém čísle téhož ročníku, náležející do rubriky úvodníky, jehož autorem je Ivan M. Havel.

Úvodní slovo článku je pojato trochu romantickým způsobem, kdy se procházíme po krásně zelené louce, než najednou narazíme na velký kámen, vyčnívající z trávy. Autor si pohrává s kontrastem těchto dvou prvků – zelená tráva a velký šedivý kámen. Tento pohled mu připomíná vzpomínku z dětství, kdy při výletech na Vysočině objevil na

---

³⁴ MARKOŠ, Anton. *At' žije nicnežizmus! Přírodovědecký časopis Vesmír*. Praha: Vesmír, 2002, roč. 81, č. 5, s. 251.

pomezí louky a lesa skryté ruiny hradu. V této souvislosti zdůrazňuje, že mnohem více preferuje zříceniny, než do této doby stářím a přírodními živly neporušené hrady.

Autor rovněž seznamuje čtenáře Vesmíru s dalšími místy na Zemi, která navštívil (např. Irsko, Cuzco, Machu Picchu) a dělí se s nimi o svůj názor – pokud existuje o dané stavbě či památce velmi málo informací o jejím původním využití tak se pro něj stává úchvatnější. Dále se zamýšlí nad vyspělostí tehdejších obyvatel – Inků, jak v tehdejší době byli schopni přemísťovat obrovské kameny vážící několik set tun, proč byly stavby směrem k nebi zúženého charakteru apod. Závěrem autor staví proti sobě přirozené a umělé. Co je přirozené vysvětluje citát Z. Neubauera a co je umělé vysvětluje autor článku jako něco, „*co původně bylo umělé (hrad, hradiště, tvrz), to je zvolna rozvaleno časem, aby mohla nastoupit přirozenost – příroda, která si to přivlastní a ovládne.*“³⁵

Osobně se s názory autora ztotožňuji jen z části. V rámci historie upřednostňuji prohlídky hradů a zámků, a to z více důvodů. Od průvodců se dozvím zásadní momenty z historie, dle interiéru si udělám obrázek, jak se tehdy žilo a stolovalo a hlavně mě vždy pohltí dobová atmosféra, která je slovy nepopsatelná.

Na druhou stranu komplexy různých kamenů a menhirů jsou zajímavé tím, že vyzařují jistou energií, která na nás může mít pozitivní vliv, ovšem to už je otázkou víry. Krásu z vnímané věci tak můžeme nejen vidět, nýbrž i cítit.

Někdo z nás tak preferuje zříceniny, jiný naopak hrady, na kterých se zub času příliš nepodepsal. Pravda, v případě hradu se nejedná o pár kamenů, vyčnívajících z trávy a hlavně nejde o přirozený proces. Nejprve se kameny nacházejí ve volné přírodě, poté je člověk opracuje a uměle z nich vytvoří nějakou stavbu a nakonec se působením času vrací zpět na začátek – do volné přírody. Jako je tomu ostatně se vším.

V říjnovém čísle Vesmíru vyšel článek s názvem *Unde malum*, náležející do rubriky *Úvodníky*, jehož autorem je Jiří Fiala.

Článek se zajímavým názvem, leč pro některé čtenáře neznámým pojmem. Pro ty neznalé bychom tento titul mohli jinými slovy nazvat následovně – odkud pochází veškeré zlo a špatnosti na této planetě?

---

³⁵ Havel, Ivan M. Kámen z trávy. Přírodovědecký časopis Vesmír. Vesmír: 2005, roč. 84, č. 9. s. 497.

V úvodní části se autor vrací do nedávné minulosti, kdy zlo bylo spojováno s existencí ďábla. Tehdy lidé na jeho existenci věřili a všemi dostupnými prostředky se snažili vymanit z jeho vlivu, proto v této souvislosti hovoříme o tzv. *exorcismu*. V minulém století však nastal obrat. Lidé se domnívali, že zlo samo o sobě přestalo existovat, a vrátilo se na zem pouze v podobě zlých a špatných lidí. Je tomu tak i dnes, ve 21. století? Přestalo opravdu existovat zlo ztělesněné samotným ďáblem?

Autor v článku rovněž představuje některé autory, popisující ve svých dílech životy běžných lidí, kteří se pod vlivem prostředí změnili v nástroj zla, aniž by k němu měli dispozice, např. C. R. Browning, M. Bubber-Neumannová. Reálným příkladem však je experiment Stanleyho Milgrama ze 70. let, spočívající v odhadu, kolik lidí má dispozice k tomu, páchat zlo. V článku je zmíněn i stanfordský vězeňský experiment, jehož autorem je Phillip G. Zimbardo. Závěrem článku se autor vrací k úvodnímu tématu a zároveň i k hlavnímu tématu Zimbardovy práce - jde o tzv. *Luciferův efekt*, který spočívá v proměně andělů na ďábly. Za touto proměnou stál samotný ďábel, který zbavil anděly povědomí o sedmi smrtelných hříších.³⁶

Jestliže na přítomnost zla ve světě nahlédneme ještě z pozice náboženství, vystane nám v mysli pojem *teodicea*, který jako první použil německý filosof Gottfried Wilhelm Leibniz. Pokud je Bůh milující a všemohoucí, jak je možné, že dopustí konat zlo?

S tématem vymítání ďábla se setkáme nejen na filmových plátnech a v literatuře, ale i v reálném životě, a to především prostřednictvím médií. Domnívám se, že osobní zkušeností s vymítáním ďábla se vyznačuje málokdo, kromě exorcistů a jejich blízkých spolupracovníků. V rámci studia společenských věd však víme, jaký vliv mají na člověka právě média a jak se chovají. Lze pak takové nahrávky či reportáže považovat za pravdivé? S určitostí se domnívám, že nikoliv, uvěřila bych pouze v případě, kdybych byla očitým svědkem takové události.

Podle mého názoru zlo na této planetě tady zkrátka bylo, je a vždy bude. Říká se, čím horší člověk, tím větší štěstí. Osobními zkušenostmi platnost tohoto úsloví bohužel musím potvrdit. Osobně na ďábly a zlé demony nevěřím, ovšem na lidi, kteří mají ďábla v srdci, ano. Navíc současné dění nejen v okolí, ale i ve světě mě utvrzuje v myšlence z článku, že opravdu musí existovat nějaká tajná síla, prostřednictvím které lidé

---

³⁶ FIALA, Jiří. *Unde malum?* Přírodovědecký časopis Vesmír. Praha: Vesmír, 2005, roč. 84, č. 10, s. 563.

zapomínají na existenci sedmi smrtelných hříchů. Dnes jsou lidé velmi závistiví, líní, arogantní, majetníci, při některých činnostech ztrácejí své hranice, nemají jeden ke druhému úctu, apod. Nezdá se Vám? Pokud taková tendence bude i nadále přetrvávat, co to bude za život, který je pro nás tím největším darem?

3.6 Rok 2008, 87. ročník

Předposlední zkoumaný článek, náležející do kategorie neživé přírody, nese název *Prostor, světlo a čas*, jehož autorem je Ivan M. Havel.

V úvodní části článku autor konstatuje, že současné poznatky v oblasti vědy, především prostřednictvím nových poznatků ztrácejí tehdejší představy obecnou platnost. Autor se zabývá tématem šíření světla, ve stručnosti uvádí fakta s ní spojená a uvádí význam rychlosti šíření světla v běžném, každodenním životě. V této souvislosti *zmiňuje „tzv. emanační teorii, dle níž světelné paprsky vycházejí z našich očí a ohmatávají okolí.“³⁷*

Další část článku se věnuje oboru kosmologie. Autor představuje některé domněnky fyziků 20. století a dodává, že s odstupem času platí v kosmologických škálách jiné zákonitosti. Závěrem se autor zabývá problematikou prostoru a s tím související jeho rozpínání a platné zákonitosti v něm. Ivan M. Havel informuje čtenáře Vesmíru o existenci dvou druhů *pohybů*, tím prvním je cílený pohyb z jednoho místa na druhé a druhým je samovolný pohyb objektů prostřednictvím rozpínání prostoru. Autor dodává, že tyto nám vzdálené objekty se mezi sebou pohybují vyšší rychlostí, než je rychlost světla a v případě, kdy bude rozpínání vesmíru pokračovat stejnou rychlostí, tak tyto objekty v budoucnu již nikdy nezahlédneme.

---

³⁷ HAVEL, Ivan M. *Prostor, světlo a čas*. Přírodovědecký časopis Vesmír. Praha: Vesmír, 2008, roč. 87, č. 1, s. 3.

3.7 Rok 2010, 89. ročník

Singularita je název posledního článku v kategorii neživé přírody, jehož autorem je Ivan M. Havel. Vyšel ve dvanáctém čísle 89. ročníku *Vesmíru*, náležející do rubriky Úvodníky. Domnívám se, že slovo *singularita* je pro spoustu z nás neznámé slovo. Autorovo doporučení hned v první větě, že toto slovo nemáme vyhledávat na internetu, jsem vzápětí porušila. A nezbývá mi nic jiného, než souhlasit s autorem článku. S údivem hledím na obrazovku a dozvídám se, v jakých různých souvislostech a oborech se pojem *singularita* používá.

Zdeněk Neubauer definoval *singularitu* následovně: „*Vznik jakožto vznik je ‚singularita‘- událost či stav, jejíž povahu (strukturu) nelze popsat pojmy popisujícími její bezprostřední okolí.*“³⁸

Vzhledem k tomu, že existuje více významů v souvislosti s pojmem *singularity*, tak se autor článku bude věnovat té, která podle jeho slov může mít negativní dopad na lidstvo.

O pojmu *singularity* se původně mluvilo v souvislosti s prudkým rozvojem výpočetní a informační technologie. Když se dnes rozhlédneme kolem sebe, vše se zrychluje, zdokonaluje, vyvíjejí se nové technologie, které na první pohled mohou zjednodušovat život, ovšem realita může být zcela jiná a technika se v krajním případě může obrátit proti samotným tvůrcům - tedy nám všem. V této souvislosti hovoří autor článku nejen o oboru umělé inteligence, ale má na mysli robotické stroje, které budou v budoucnu žít s námi po boku. Otázkou však zůstává, o jak vzdálenou budoucnost se jedná. Ivan M. Havel se dále zamýšlí nad tématem, pokud vědci vytvoří nějakou „chytrou“ věc, která bude oplývat vyšší inteligencí, než kterou disponujeme my (což se podle jeho slov již děje, jako příklad uvádí počítač), dochází tak k závěru, že ta „chytrá“ věc se bude sama schopna zdokonalit a být tak více inteligentnější. Autor to nazývá pojmem *superintelligence*. Článek zakončuje úvahami, jakými schopnostmi a vlastnostmi by se případně taková *superintelligence* vyznačovala, zda s inteligencí souvisí schopnost

---

³⁸ HAVEL, Ivan M. *Singularita*. *Přírodovědecký časopis Vesmír*. Praha: Vesmír, 2010, roč. 89, č. 12, s. 723.

vylepšit sama sebe a ve třetí otázce, kterou převzal, se ptá, zda vůbec chceme Singularitu? ³⁹

---

³⁹ HAVEL, Ivan M. Singularita. *Přírodovědecký časopis Vesmír*. Praha: Vesmír, 2010, roč. 89, č. 12, s. 723.

4 FILOSOFICKÉ ASPEKTY ŽIVÉ PŘÍRODY V JEDNOTLIVÝCH LETECH

4.1 Rok 2000, 79. ročník

Článek *Poznání, pravda a nutnost II.* s podtitulem *Jan Łukasiewicz*, který vyšel v červnovém čísle, volně navazuje na první díl tohoto seriálu s názvem *Vídeňský kroužek*.

Ve zkratce se tento první díl zabývá počátky Vídeňského kroužku. V článku jsou představeni jeho členové, a jaká je jejich politická orientace. Krátce se autor článku rovněž věnuje manifestu *Vědecké pojetí světa a podstatě logické analýzy*, jehož autorem je Rudolf Carnap. Závěrem článku autor uvádí jméno Jana Łukasiewicze, kterého řadíme mezi nejvýznamnější logiky minulého století, o němž jedná následující článek.

Autor Jiří Fiala zde líčí Łukasiewiczovy vědecké názory, které byly v rozporu s postojem Vídeňského kroužku. Zabýval se nejen povahou vědeckého poznání, Aristotelovou logikou, ale snažil se rovněž poukázat na to, co je skutečným cílem a smyslem vědy. „*Věda je touhou po poznání a její cíl není vnější, nýbrž spočívá v ní samé. Cílem vědy je konstruovat syntézy, které uspokojují intelektuální potřeby společné lidem*“.⁴⁰ Abychom tohoto uspokojení dosáhli, je důležité konkrétní fakta vysvětlit a zamyslet se nad jádrem věci. J. Fiala představuje Łukasiewiczova logická odůvodnění, zakládající se na *principech uvažování*, které v textu dále rozvádí. Na základě obecných soudů dochází Łukasiewicz k závěru, že cílem vědy není pravda a autor se pokouší rozkrýt podstatu jeho názoru z výše uvedeného ocitovaného tvrzení. Ta spočívá ve velmi jednoduchém logickém principu. Z jakéhokoliv argumentu vyplývají pouze dva závěry, buď je argument pravdivý či nepravdivý, nic mezi tím neexistuje, to bychom jinak zamezili možnosti rozhodnout se pro to či ono. Jak píše autor článku, podstatou tedy zůstává, zda ještě existují nějaká tvrzení, která by vyjadřovala pouze určitou možnost.

V závěru obsáhlého článku se J. Fiala zabývá *modální logikou*, která je původně spojována s Aristotelem. V této souvislosti zmiňuje Rudolfa Carnapa a Saula Kripkeho,

---

⁴⁰ FIALA, Jiří. *Poznání pravda a nutnost II.* Přírodovědecký časopis Vesmír. Praha: Vesmír, 2000, roč. 79, č. 6, s. 332.

kteří se touto tematikou rovněž zabývali a dále ji rozvíjeli. Jejich pojetí systému modální logiky se však od Łukasiewiczovo pohledu odlišuje. Z jeho pojetí modální logiky vyplývá, že neexistují žádná tvrzení, která by dokazovala naprostou pravdivost. Autor článku toto zjištění uvádí na příkladu - pokud začneme větu slovy o nutnosti, pak se v žádném případě nejedná o pravdivý výrok. Na druhou stranu to však zároveň neznamená opak. Zkrátka podle autora tak máme vždy možnost se svobodně rozhodnout, problematika logiky nemá s rozhodováním co dočinění.⁴¹

4.2 Rok 2001, 80. ročník

Březnový, úvodní článek, náležející dle členění Vesmíru do oboru Filosofie, nese název *Neurony pro krásu*, jehož autorem je Ivan M. Havel.

Ivan M. Havel zprostředkovává v tomto článku čtenářům Vesmíru teorii dvou neuropsychologů- Vilayanura Subramaniana Ramachandrana a Williama Hirsteina. Ti společně vymezili osm *uměleckých univerzálií*, které prý umělci využívají k tomu, aby v divákovi vyvolali žádoucí pocit krásy uměleckého díla, ať již vědomě či nevědomě. Tuto teorii, avšak zkrácenou, se pokouší autor článku ilustrovat na obrázku ze zadní strany téhož čísla, který je součástí tohoto textu. Závěrem článku se autor snaží definovat určitým způsobem krásu samotnou.⁴²

Co je krása a jak ji lze definovat? Kde v lidském organismu vzniká ten pocit, že nás něco či někdo dokáže uchvátit svou krásou? A jaký je rozdíl mezi uměním a vědou? „*Umění je významnější než věda, protože věda postupuje na základě pracné akumulace a pečlivého zdůvodňování, kdežto umění dosahuje svého cíle ihned na základě intuice a prezentace.*“⁴³ Shodné tvrzení zastává Benedetto Croce,⁴⁴ který rovněž dává přednost umění před vědou a metafyzikou.

---

⁴¹ FIALA, Jiří. *Poznání pravda a nutnost II*. Přírodovědecký časopis Vesmír. Praha: Vesmír, 2000, roč. 79, č. 6, s. 332.

⁴² HAVEL, Ivan M. *Neurony pro krásu*. Přírodovědecký časopis Vesmír. Praha: Vesmír, 2001. roč. 80, č. 3, s. 123.

⁴³ DURANT, Will. *Příběh filozofie: životy a myšlenky největších světových filozofů od Platona po Santayanu*. Praha: Pragma, 2003, s. 303.

Obrázek č. 1

Tvrdí, že umění nám zprostředkovává krásu, zatímco smysl vědy spočívá v užitku.⁴⁵

Nyní se dostáváme k samotnému jádru věci. „B. Croce odpovídá, že krása je mentální formací představy (nebo série představ), která zachycuje podstatu vnímané věci. Krása patří spíše k vnitřní představě než k vnější formě, v níž je ztělesněna.“⁴⁶

Pavel Brázda, Úraz, 2000, xerografická koláž, 35 x 50 cm, str. 180.

Filosofický slovník definuje krásu podobně, a to jako něco, co je člověku příjemné, co se vyznačuje krásou ze své vnitřní podstaty, nikoliv svou vnější stránkou.⁴⁷

Z výše řečeného tudíž vyplývá, že bychom neměli podléhat svým smyslům, v tomto případě zrakovým a měli bychom se naopak snažit objevovat krásu všeho kolem nás zevnitř, neboť krása někdy klame a to podstatné je nám v mnoha případech skryto. Pokud se však nad způsobem nazírání na krásno zaměříme hlouběji, dojdeme k závěru, že bohužel ne všichni jsme byli obdarováni všemi smysly. Ačkoliv se to zdá nemožné, tito lidé objevují krásu prostřednictvím zbývajících smyslů a domnívám se, že jsou vnitřně krásnější než někteří, kterým dal bůh do vínku všechny smysly.

⁴⁴ Benedetto Croce (1866-1952) byl nejen významným italským filosofem, ale i politikem. Uznává Hegelovu filosofii a tvrdí, že život jako takový je neustálým bojem lidských hodnot. Kniha *Estetika* patří k jeho nejznámějším dílům.

⁴⁵ DURANT, Will. *Příběh filozofie: životy a myšlenky největších světových filozofů od Platona po Santayanu*. Praha: Pragma, 2003. s. 422.

⁴⁶ Tamtéž, s. 423.

⁴⁷ OLŠOVSKÝ, Jiří. *Slovník filosofických pojmů současnosti*. Praha: Erika, 1999, s. 76.

Každý člověk za krásné považuje něco jiného, jde o individuální vlastnost, s ohledem na jeho charakterové vlastnosti, prožitky a zkušenosti. Ve vyjádření krásy se tak odrážejí naše postoje a hodnoty.

Můžeme být jen živí, nebo jen mrtví je titul dalšího článku, který vyšel v červnovém čísle, doplněn konkretizujícím podtitulem - *V názoru na posmrtný život nemusí být mezi biblí a přírodovědci rozpor*. Autorem této statě, spadající do oboru Filosofie, je František Vyskočil.

Článek je rozdělen na čtyři jednotlivé části, včetně té úvodní. Autor představuje krátce v úvodu údaje o existenci duše a poté se jeho pozornost obrací do historie, kdy nám zprostředkovává obraz toho, jak na člověka, tedy na duši nahlíží bible.

Druhá část je uvozena následující otázkou: *Co je to vlastně smrt?* Autor zprvu s trochou odbornosti definuje proces smrti a poté pojednává o třech základních důvodech, jak může skončit lidský život. F. Vyskočil poté seznamuje čtenáře se skutečností, že pro lidské buňky je charakteristický sebedestruktivní program a popisuje reakce, ke kterým dochází v případě, kdy je buňka nenávratně poškozena.

Třetí část je uvedena následující otázkou: *A co duše? Existuje po smrti?* Negativně odpovídá na tuto otázku nejen bible, ale i současný přírodovědec. Autor dále popisuje ve zjednodušené formě procesy v lidském těle, které se odehrávají ke konci života.

V poslední části *Esejistické úvahy za hranicí vědy* autor představuje např. některé filozofy, kteří na posmrtný život nevěřili, jaký význam měla nesmrtelnost duše pro vojáky v dobách válek, jaké je pojetí duše u náboženství (konkrétní příklad uveden na islámu a buddhismu) a kdo je považován za původce myšlenek o nesmrtelnosti duše.⁴⁸

Z mého pohledu se jedná se o velmi zajímavé téma, avšak uvědomuji si, že pro většinu lidí jsou podobná témata tabu. S nelibostí řeší záležitosti ohledně smrti nejen sebe, ale i svých blízkých. V této souvislosti se nabízí známý citát významného řeckého filozofa Epikúrose, který pojednává o strachu ze smrti, kde tvrdí, že obavy jsou zbytečné –

---

⁴⁸ VYSKOČIL, František. *Můžeme být jen živí, nebo jen mrtví*. Přírodovědecký časopis Vesmír. Praha: Vesmír, 2001, roč. 80, č. 6, s. 327.

„Smrt se nás netýká; neboť to, co se rozplynulo, není účastno smyslového vnímání, a co není účastno smyslového vnímání, to se nás netýká.“⁴⁹

Současně se v článku několikrát objevuje pojem duše. Na toto téma nalezneme nejen v křesťanské literatuře mnoho článků, prokázat její existenci je však obtížné, nikoliv nemožné. Jsou mezi námi ti, kteří na existenci duše věří a ti, kteří zastávají negativní stanovisko, neboť postrádají nějaký hmatatelný důkaz. Lze však v souvislosti s lidskou duší vůbec hovořit o hmatatelném důkazu? V roce 2013 se ruskému vědci Konstantinu Korotkovi podařilo zachytit prostřednictvím speciálního fotoaparátu duši, opouštějící lidské tělo. Můžeme to však považovat za relevantní důkaz? Pokud se jedná o zásadní, vědecký objev, mělo by ho být možné kdykoliv zopakovat a domnívám se, že to se do dnešní doby neuskutečnilo, na druhou stranu je možné, že se může jednat o fotomontáž. V souvislosti s tímto tématem mi moje známá sdělila svou zkušenost, že na vlastní oči viděla opouštět duši svého umírajícího psa. Svě přítelkyni pochopitelně důvěřuji, avšak po hlubším zamyšlení jsem došla k závěru, že nikdo přece není s to, napláňovat si svou smrt, nehledě na vidění duší. Každá z nás je tak jiného názoru. Podobně je to s podstatou tohoto článku o existenci duše po smrti. Pokud však duše po smrti přeci jen existuje, kam odchází? Nebo se navrácí na Zemi převtělená do jiného živoucího organismu? Podle mého názoru není bohužel v lidských silách odpovědět na tyto otázky, vždy půjde jen o nepodložené domněnky a názory. Mezi nebem a zemí zkrátka existují otázky, na které neexistuje odpověď. Osobně se však domnívám, že duše, jinými slovy jistý druh energie, není vidět, nýbrž cítit a věřím, že po odpoutání se od lidského těla má někde své místo.

4.3 Rok 2002, 81. ročník

Další článek s názvem *O pohřbívání pojmů* vyšel v květnovém čísle, jehož autorem je David Storch. Náleží k seriálu *Pohřbíme ekosystém* a dle členění Vesmíru patří do rubriky Komentáře a názory.

Autor vypráví o svém zaujetí pro obor ekologie. Po prostudování několika odborných textů, vztahující se k danému oboru, došel však k závěru, že tento obor nepopisuje

---

⁴⁹ EPIKÚROS a Publilius SYRUS. *Myšlenky*. Přeložil Zdeněk Karel Vysoký. Praha: Svoboda, 1970, s. 22.

vědecká fakta, která ho opravdu zajímala. Až obor ekosystémová ekologie mu poskytla odpovědi na jeho palčivé otázky. Autor tvrdí, že ekologie globálního ekosystému dnes patří k moderním oborům a zabývá se definicí tohoto pojmu. Uvažuje nad tím, zda je pojem ekosystém nezbytný a na následujících řádcích se snaží jeho význam dokázat. V souvislosti s titulem článku autor dodává, že lze pohřbit pouze živé jedince, ale nikoliv pojmy. Téma uzavírá tvrzením, že pojem ekosystém by se měl dále používat velmi zřídka a pouze v takových případech, kdy neexistuje vhodnější pojem pro charakterizování dané skutečnosti.⁵⁰

4.4 Rok 2007, 86. ročník

Únorový úvodní článek, jehož autorem je Ivan M. Havel, nese název *Úvahy o nesrozumitelnosti*, s podtitulem *Eugenu Brikciusovi*.

Autor nemá na mysli neporozumění odborným výrazům, nýbrž nesrozumitelnost dlouhým, složitým souvětím, i když jsou formulována v našem mateřském jazyce. Pro příklad uvádím autorovu formulaci: *Vyřid' jí, že ani netuší, jakou mám radost z toho, že konečně pochopila, co míním svými výhradami proti jejímu pocitu, že nechápu, proč si stále ještě myslí, že se nedovedu vyjádřit tak, aby mi rozuměla.*⁵¹

Autor se domnívá, že nesrozumitelnost není dána nedostatečně vyvinutým logickým uvažováním či nedostatečnou znalostí významu slov a slovních spojení, nýbrž hlavní problém podle něj tkví v kognitivní psychologii. Tvrdí, že každý člověk má v sobě jisté hranice, jež není schopen překročit. Filozof C. A. van Peursen hovořil v této souvislosti o tzv. horizontech. *„Horizont je lidské uchopení světa. Svě vlastní horizonty přímo nevidíme, ale víme o nich, některé si dokonce můžeme vhodnou oklikou i testovat – zejména ty, které jsou, obrazně řečeno, „blízko nás“.*⁵² Autor poté uvádí svou vlastní zkušenost, kdy si při čtení jednoho románu musel začít dělat poznámky, aby mohl dále pokračovat ve čtení.

---

⁵⁰ STORCH, David. *O pohřbívání pojmů*. Přírodovědecký časopis Vesmír. Praha: Vesmír, 2002, roč. 81, č. 5, s. 250.

⁵¹ HAVEL, Ivan. M. *Úvaha o nesrozumitelnosti*. Přírodovědecký časopis Vesmír. Praha: Vesmír, 2007, roč. 86, č. 2, s. 67.

⁵² Tamtéž.

Závěrem článku uvádí Ivan M. Havel další dvě složitější souvětí, kterým je člověk ještě schopen porozumět. K poslední ukázce „nesrozumitelnosti“ však připojuje autor mými slovy směs písmen, různých znaků a symbolů, kterým již opravdu upřímně nerozumím. S horizonty, o kterých bylo řečeno výše, však toto mé neporozumění nesouvisí, protože nemám vysokoškolské vzdělání v oboru matematické logiky.

Úvodní článek *Řeč očí, tváří a těl* vyšel v březnovém čísle téhož ročníku, jehož autorem je Ivan M. Havel.

Autor vychází z krátkého, literárního úryvku, který líčí neverbální komunikaci mezi ženou a mužem. Předlohou k tématu článku mu byl román *Nevědomost* od Milana Kundery. Úryvek zachycuje sedící ženu, která na protilehlé sedačce spatří muže, jenž je jí odněkud povědomý. Po letmém očním kontaktu pokračuje úsměvem, který jí muž následně opětuje. Současně se zvedají, vykračují vstříc jeden druhému a verbální komunikaci jako první zahajuje žena.

Podstatou článku je však děj či myšlenkové pohnutky jednotlivce, které naopak verbální komunikaci předcházejí. Ivan M. Havel vyzdvihuje v článku dánského filosofa Dana Zahaviho, „*který mimo jiné zdůrazňuje, že (1) přímé setkání s druhým je provázeno specifickým naladěním vědomí, zvaným empatie, přitom však (2) naše schopnost se takto setkávat s druhým (včetně empatie) je podmíněna rozuměním své vlastní tělesnosti, viděné jakoby „zvenku“*“.⁵³

Autor článku představuje myšlenkové procesy a úvahy, které se v ženě mohly odehrávat, a v souvislosti s tím představuje obor folkové psychologie, který lze definovat jako „*uspořádaný soubor laických, vědomostí o lidské psychice, jejích vlastnostech, psychických procesech a funkcích, jakož i vědomostí o lidském chování, jeho projevech, změnách a druzích. [...] Na utváření těchto obsahů se podílí pozorování chování druhých, ale i vlastního chování a prožívání.*“⁵⁴

V návaznosti na tento obor se dále zabývá tím, zda se folková psychologie projevuje v člověku jako podvědomé, zautomatizované chování a jednání či se jedná o souhrn

---

⁵³ HAVEL, Ivan M. *Řeč očí, tváří a těl. Přírodovědecký časopis Vesmír*. Praha: Vesmír, 2007, roč. 86, č.3, s. 131.

⁵⁴ SEDLÁKOVÁ, Miluše. *Vybrané kapitoly z kognitivní psychologie: mentální reprezentace a mentální modely*. Praha: Grada Publishing, 2004, s. 184.

poznatků, který v konkrétní situaci cíleně a vědomě použijeme. Závěrem článku hovoří autor o významu neverbální komunikace.

Osobně se domnívám, že při setkávání s jinými lidmi nejde o vědomě aplikovanou teorii. Při neverbální komunikaci s ostatními vždy intuitivně reagujeme na aktuální chování druhých či sami jednáme podle své vlastní přirozenosti. Každý z nás je obklopen jistou energií (ať již pozitivní či negativní), kterou druhý člověk samozřejmě pocítí a podle toho se také tak chová a jedná.

4.5 Rok 2008, 87. ročník

V květnovém čísle tohoto ročníku vyšel článek s názvem *Věci, které se o sebe starají*, náležející do rubriky Úvodníky, jehož autorem je Ivan M. Havel.

Úvodem článku se autor zabývá nehostinnými místy nejen na Zemi, ale i na ostatních planetách a ptá se, jak je možné, že zde neexistuje život. Dozvídáme se, že o nehostinné oblasti nemůže být řeč, nýbrž nehostinné jsou pouze poměry, které na těchto místech panují. Autor se dále věnuje tomu, co lze označit za živé organismy, naopak co za neživé věci a tvrdí, že na odpovědi, co je vlastně život, se nedokážou shodnout ani vědečtí odborníci- filosofové ani biologové. V této souvislosti uvádí Ivan M. Havel teorii zvanou *autopoiesis*, za jejíž autory považujeme H. Maturana a F. Varela⁵⁵, která je založena na třech předpokladech. Do tohoto autopoietického systému náleží nejen buňka, ale i ostatní živé organismy, jako např. živočichové, rostliny a lidé a lze ho stručně charakterizovat jako systém, který pečuje sám o sebe. Autor rovněž čtenáře informuje o dalších tématech, které souvisejí s tímto systémem. Co však do autopoietického systému nelze dle autora zařadit, je téma sebe reprodukce. Závěrem autor zdůrazňuje možnost, že by tato teorie mohla posloužit k zdánlivému propojení tří hlavních oblastí diskursu- biologického, fyzického a mentálního.⁵⁶

---

⁵⁵ MATURANA, H. R. a F. J. VARELA. *Autopoiesis and Cognition: The Realization of the Living*. Dordrecht: D. Reidel, 1980. ISBN 978-90-277-1016-1.

⁵⁶ HAVEL, Ivan M. *Věci, které se o sebe starají*. *Přírodovědecký časopis Vesmír*. Praha: Vesmír, 2008, roč. 87, č. 5, s. 275.

Úvodní článek k červencovému číslu téhož ročníku nese název *Před zrcadlem*, jehož autorem je Ivan M. Havel.

Autor uvádí článek zajímavou otázkou, kterou mu položil kolega- filosof: „*Co se zrcadlí v zrcadle, když se nikdo nedívá?*“⁵⁷ V ten okamžik má člověk podvědomou touhu se do zrcadla podívat, ovšem to by porušil znění otázky. Ivan M. Havel se zabývá tím, co je smyslem přírodních a exaktních věd a v návaznosti na odraz v zrcadle uvádí, že by mělo jít o objektivní poznání. „*Podle S. Kierkegaarda je dosahování objektivního poznání přibližováním (aproximací) při překonávání nejistoty; poznávající musí dojít z oblasti možnosti ke skutečnosti (realitě), a to aktivním překonáváním pochybností.*“⁵⁸

V další části autor přeskakuje na téma kosmologie, poté se soustředí na Husserlovu fenomenologii a představuje čtenářům, čím se Edmund Husserl konkrétně zabýval – povahou zjevování. V této souvislosti klade E. Husserl hlavní důraz na subjekt, který považuje za nezbytný předpoklad k tomu, aby se mohlo uskutečnit samotné jevení. Naproti tomu uvádí Ivan M. Havel jméno Jana Patočky, který k povaze zjevování zaujímá rozdílný přístup. Jeho závěrem je, že jevení existuje samo o sobě, nezávisle na jakémkoli subjektu.⁵⁹

Když se zamyslím nad otázkou z úvodu článku, docházím k závěru, že zrcadlo nám odráží blízkou, objektivní skutečnost, kterou jsme schopni si nějakým způsobem ověřit, ohmatat. Pokud se však nejedná o statické zrcadlo, odrážející skutečnost se nám mění v závislosti na pohybu pozorovatele se zrcadlem, aniž by do něj nahlédl. V porovnání s kosmologií nám vesmír rovněž zprostředkovává určitou skutečnost, leč našemu oku velmi vzdálenou, a aby se pozorování stalo objektivním, jsme odkázáni k použití různých astrologických nástrojů, složitých, matematických výpočtů a různých hypotéz.

---

⁵⁷ HAVEL, Ivan M. Před zrcadlem. *Přírodovědecký časopis Vesmír*. Praha: Vesmír, 2008, roč. 87, č. 7, s. 423.

⁵⁸ OLŠOVSKÝ, Jiří. *Slovník filosofických pojmů současnosti*. Praha: Erika, 1999, s. 121.

⁵⁹ HAVEL, Ivan M. Před zrcadlem. *Přírodovědecký časopis Vesmír*. Praha: Vesmír, 2008, roč. 87, č. 7, s. 423.

4.6 Rok 2009, 88. ročník

Pozoruhodné podružnosti je název dalšího článku z autorské tvorby Ivana M. Havla, který vyšel na stránkách přírodovědeckého časopisu v únorovém čísle 88. ročníku, náležející opět do rubriky Úvodníky s podtitulem *Jiřímu Fialovi*.

Úvodní věta ze zkoumaného článku se na první pohled zdá dvojsmyslná, ovšem jak všichni víme, zdání klame. Autor však nemá na mysli závist, jako negativní lidskou vlastnost, ale myslí tím jakéhokoliv člověka, který si dokáže v běžném, každodenním životě všimnout maličkostí, snaží se vidět to, co ostatním uniká, nahlíží na věci rozdílným způsobem a všimá si i na první pohled bezvýznamných podnětů, které mohou člověku odkrýt nové možnosti, přinést jiný pohled na svět.

Tuto skutečnost uvádí na svém příteli a kolegovi, který touto vlastností disponuje, na konkrétním příkladu, jakým způsobem nahlíží na knihu či jak se chová na výstavě obrazů. Ivan M. Havel tento způsob nahlížení na svět kolem sebe nazývá metodou „*otevřených očí*“. *Člověk může koutkem oka zahlédnout i to, co nehledá, ba i to, co mu k ničemu není. Musí jen chtít, bude odměněn.*⁶⁰

Ano, říká se, když se chce, jde všechno. Autor dodává, že každý z nás v každodenním životě vnímá jen to, co je pro něj důležité, zajímavé a má pro něj nějaký přínos, a tak vybízí ke změně tím, když tvrdí, že bychom si nejprve měli všimnout vedlejších, podřadných skutečností.⁶¹

Ve svém osobním životě se podle toho snažím chovat. Sice se na první pohled může zdát, že na výsledný efekt nemohou mít vliv, domnívám se, že vše souvisí se vším, vzájemně se ovlivňuje a že i ta nejpodřadnější skutečnost může dát člověku větší význam nebo ho může obohatit v jiném slova smyslu.

---

⁶⁰ HAVEL, Ivan M. *Pozoruhodné podružnosti*. Přírodovědecký časopis Vesmír. Praha: Vesmír, 2009, roč. 88, č. 2, s. 71.

⁶¹ Tamtéž.

V zářijovém čísle téhož ročníku vyšel článek *Od Darwina k Empedokleovi a Anaximandrovi s podtitulem Předdarwinovské koncepty evoluce*, který náleží do rubriky Hlavní články. Na jeho tvorbě se podíleli tři autoři- Zdeněk Kratochvíl, Vojtěch Hladký a Radim Kočandrle.

V úvodní části autoři citují Ch. Darwina, který hovoří o úzkém okruhu novověkých přírodovědců a představuje čtenářům jejich názory na vývoj druhů. Další citát, tentokrát z Aristotelovy tvorby, nám říká, že každá část našeho těla byla vytvořena za jistým účelem. Závěrem úvodní části autoři dodávají, že Ch. Darwin ve své vědecké činnosti neodkazuje na Aristotela, ale právě na Empedoklea.

Odborný text je rozdělen na pět částí, přičemž první část je věnována filosofovi Lucretiusovi Carusovi. Zaměřuje se na jeho tvorbu, konkrétně na pátou knihu jeho básně *O přírodě*, kde se autoři zabývají jejím rozbořem. Závěrem pasáže je zdůrazněn vliv Lucretia, který se velmi projevil v období rané renesance. V období novověkého empirismu na jeho filosofické myšlení navázal David Humme.

Ve druhé části se autoři vrací k Empedokleovi, kde popisují více do hloubky fungování čtyř živlů, které Empedoklés považuje za prazáklad světa. V souvislosti s těmito živly autoři uvádí pět fází, představující postupný vznik a zánik života.

Třetí část je věnována dalšímu filosofovi, Hérakleitovi z Efesu. Stručně je zde prostřednictvím citátu vylíčen jeho názor na přirozený výběr.

Předposlední, čtvrtá část se zabývá Anaximandrem z Miletu. Anaximandros jako první napsal spis, věnující se zkoumání přírody. Citované pasáže z tohoto neúplného spisu se týkají vzniku člověka a živočichů.

Poslední část nese název *Svébytnost moderní biologie*, která představuje dvě hypotézy, týkající se darwinovské biologie.⁶²

---

⁶² KRATOCHVÍL, Zdeněk, Vojtěch HLADKÝ a Radim KOČANDRLE. *Od Darwina k Empedokleovi a Anaximandrovi*. Přírodovědecký časopis Vesmír. Praha: Vesmír, 2009, roč. 88, č. 9, s. 88.

4.7 Rok 2010, 89. ročník

Naše upovídaná těla je dalším článkem z autorské tvorby Ivana M. Havla. Na stránkách přírodovědeckého časopisu vyšel v březnovém čísle, náležející do rubriky Úvodníky. Samotný název článku už dává tušit, o čem bude řeč. Svým způsobem už jsem téma článku takzvaně nakousla. Řeč bude rovněž o řeči, ovšem nikoliv o té verbální, ale o řeči našich těl. Autor v úvodní části krátce popisuje příklady, jakými rozličnými způsoby může naše tělo mluvit za nás a vyjadřovat tak naše momentální pocity, záměry, temperament, empatie apod. Dodává, že řeč těla nevyužíváme jen my, ale že tuto formu komunikace používají mezi sebou rovněž i ostatní tvorové. Tématem řeči těla se zabýval Albert Mehrabian, který se proslavil „s takzvaným pravidlem 7 % - 38 % - 55 %: pokud s vámi někujdo hovoří o svých emocích, můžete se jen ze 7 % spolehnout na to, co říká slovy, z 38 % na tón hlasu a z 55 % na řeč těla.“⁶³ Ivan M. Havel rovněž uvádí příklad, kdy je řeč těla využita (či spíše zneužita) ke klamání, k předstírání a podobným, nepoctivým praktikám. Zajímavá je pasáž, kde autorovi tohoto článku vystává v souvislosti s tématem spousta otázek, které člověka vybízejí k hlubšímu zamyšlení.⁶⁴

---

⁶³ HAVEL, Ivan M. *Naše upovídaná těla*. Přírodovědecký časopis Vesmír. Praha: Vesmír, 2010, roč. 89, č. 3, s. 139.

⁶⁴ Tamtéž.

5 AUTOŘI ČLÁNKŮ

Ve zkoumaném období se na tvorbě článků, týkající se této bakalářské práce, podílelo mnoho autorů, např. Ivan Boháček, Petr Brodský, Jiří Fiala, Irena Gerová, Ivan M. Havel, Vojtěch Hladký, Milan Knížák, Radim Kočandrle, Zdeněk Kratochvíl, Anton Markoš, Marek Petrů, Jiří Skala, Jan Sokol, David Storch, František Vyskočil aj. Blíže jsou v této kapitole představeni jen někteří z nich.

5.1 Ivan Boháček

Ivan Boháček se narodil roku 1946 v Plzni. V redakci Vesmíru působí od roku 1985 a v současné době je jejím vedoucím. Ve zkoumaném období 2000–2010 se nejvíce zabýval tématy, které se vztahovaly k následujícím oborům- Astronomie a kosmologie, Ekologie a životní prostředí, Medicína, Nemoci člověka a Technické vědy. Je vzdělán v oboru jaderné fyziky, kterou studoval na Fakultě technické a jaderné fyziky. Od roku 1968 je však oficiální název univerzity následující- *Fakulta jaderná a fyzikálně inženýrská České vysoké učení technické*.⁶⁵ Působil v Ústavu fyzikální chemie J. Heyrovského a v Ústavu pro výzkum, výrobu a využití izotopů. I. Boháček se podílel na tvorbě knihy *Newton by se divil a Elixíry života a smrti*.⁶⁶

5.2 Jiří Fiala

Jiří Fiala žil v letech 1939-2012. Své vysokoškolské vzdělání úspěšně dokončil na Přírodovědecké fakultě Masarykovy univerzity v Brně. Je znám také jako překladatel knih významných filosofů, především R. Descarta, K. Poppera, P. K. Feyerabenda a B.

---

⁶⁵ KRAUS, Ivo. *Jaderka: O fakultě*. Fakulta jaderná a fyzikálně inženýrská ČVUT. [online]. Praha. [cit. 2016-03-12]. Dostupné z: <http://jaderka.fifi.cvut.cz/o-fakulte>

⁶⁶ BOHÁČEK, Ivan. Informace o autorovi. Přírodovědecký časopis Vesmír. [online]. Praha: Vesmír. [cit. 2016-03-12]. Dostupné z: <http://casopis.vesmir.cz/autor/mgr-ivan-bohacek>

Mandelbrota.⁶⁷ Součástí redakční rady přírodovědeckého časopisu byl od roku 1990. Jeho publikované články ve zkoumaném období náležely ve valné většině k oboru Výtvarného umění, zřídka se dotkly Matematiky, ovšem ve své vědecké činnosti se věnoval především filosofii matematiky a logice.

5.3 Ivan M. Havel

Ivan M. Havel patří k autorům, který se v rámci zkoumaného období filosofickým aspektům živé a neživé přírody na stránkách přírodovědeckého časopisu věnuje nejvíce.

Ivan M. Havel se narodil do majetné podnikatelské rodiny 11. října 1938 v Praze. Vlivem tehdejšího společenského zařazení měl obtížnější přístup ke vzdělání, přesto v roce 1966 úspěšně zakončil studium na Elektrotechnické fakultě ČVUT v Praze. Po tříletém absolvování oboru Počítačové vědy na University of California v Berkeley získal doktorát. Své další vysokoškolské studium dokončil na počátku 90. let na 3. lékařské fakultě Univerzity Karlovy, kde se habilitoval v oboru umělé inteligence.

Ivan M. Havel byl krátkou dobu politicky činný, spolu se svým starším bratrem Václavem patřil k zakládající členům Občanského fóra.

Jeho spojitost s přírodovědeckým časopisem Vesmír se začala udávat od roku 1990, kdy v březnu nastupuje na místo šéfredaktora po Prokopovi Málkovi a na této pozici působí dodnes. V současnosti pracuje v Centru pro teoretická studia, které je součástí Univerzity Karlovy a Akademie Věd ČR. V letech 1990-2008 působil v tomto Centru na pozici ředitele.

V rámci své vědecké a publikační činnosti se zaměřuje především na problematiku filosofie mysli, kognitivní vědy a teorie vědy. Za svou významnou činnost v souvislosti s rozvojem univerzity získal Havel v roce 2008 Zlatou medaili Univerzity Karlovy.⁶⁸

---

⁶⁷ Fiala, Jiří. Informace o autorovi. Přírodovědecký časopis Vesmír. [online]. Praha: Vesmír. [cit. 2016-03-12]. Dostupné z: <http://casopis.vesmir.cz/autor/doc-rndr-jiri-fiala>

⁶⁸ Tiscali.cz. Osobnosti .cz: Ivan M. Havel. Životopis. [online]. Praha: Tiscali Media, a.s. ©1996-2016. [cit. 2016-03-01]. Dostupné z: <http://zivotopis.osobnosti.cz/ivan-m-havel.php>

Je autorem následujících knižních publikací, například: *Robotika* (1980), *Otevřené oči a zvednuté obočí* (1998), *Zvednuté obočí a zjitřená mysl* (2005), *Sidonia a Sakateky čtrnáctero vykročení* (2004). Společně s Michalem Ajvazem vydal knihu *Snování. Rok dopisů o snech* (2008).⁶⁹

5.4 Vojtěch Hladký

Vojtěch Hladký se narodil roku 1978 v Českých Budějovicích. V roce 2002 absolvoval Filosofickou fakultu Univerzity Karlovy (dále UK) v Praze, kde se věnoval studiu starořečtiny. Roku 2007 dokončil doktorandské studium na Ústavu filosofie a religionistiky na téže univerzitě a v současné době působí jako odborný asistent na Katedře filosofie a dějin přírodních věd na Přírodovědecké fakultě UK.⁷⁰ Vojtěch Hladký není součástí redakční rady *Vesmíru*, přesto se v rámci zkoumaného období podílel na vzniku dvou článků, které oba náležejí k oboru Filosofie.

5.5 Radim Kočandrlle

Radim Kočandrlle se narodil roku 1975. Své vysokoškolské vzdělání dokončil na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Je autorem knihy *Fysis iónských myslitelů- rozprava nad peripatetickou dezinterpretací*, přičemž námětem pro vznik této publikace byla jeho disertační práce. V současné době působí jako odborný asistent na Filozofické fakultě na Západočeské univerzitě v Plzni.⁷¹ Stejně jak předchozí autor není součástí redakční rady a na stránkách *Vesmíru* je spoluautorem pouze jednoho článku, náležející do oboru Filosofie.

---

⁶⁹ Redakce. Šéfredaktor: doc. Ing. Ivan M. Havel, Ph.D. [online]. Přírodovědecký časopis *Vesmír*. O redakci. Praha: *Vesmír*. [cit. 2016-03-01]. Dostupné z: <http://casopis.vesmir.cz/redakce/o-redakci>

⁷⁰ HLADKÝ Vojtěch. Ph.D. Katedra filosofie a dějin přírodních věd. [online]. Praha. [cit. 2016-03-13]. Dostupné z: <https://web.natur.cuni.cz/filosof/clenove/282-vojtech-hladky-phd.html>

⁷¹ KOČANDRLLE, Radim. Přírodovědecký časopis *Vesmír*. Informace o autorovi [online]. [cit. 2016-03-13]. Dostupné z: <http://casopis.vesmir.cz/autor/radim-kocandrlle>

5.6 Doc. PhDr. Zdeněk Kratochvíl

Zdeněk Kratochvíl se narodil roku 1952 v Brně. Absolvoval Filozofickou fakultu UK v Praze, kde se v roce 1996 habilitoval prací „Filosofie živé přírody“. Od roku 2008 je vedoucím Katedry filosofie a dějin přírodních věd na Přírodovědecké fakultě UK a současně působí jako externista na Fakultě filozofické.⁷² Zdeněk Kratochvíl nepůsobí v redakční radě Vesmíru, přesto se na stránkách Vesmíru podílel na vzniku pěti článků, z nichž tři náležejí do zkoumaného období, týkající se oboru Filosofie.

5.7 Anton Markoš

Anton Markoš se narodil v roce 1949. Své vysokoškolské vzdělání dokončil na Přírodovědecké fakultě UK v Praze. V současné době působí na Katedře filozofie a dějin přírodních věd Přírodovědecké fakulty téže univerzity. Je autorem řady publikací, např. *Povstání živého tvaru, Tajemství hladiny, Profil absolventa* apod.⁷³

Anton Markoš rovněž není členem redakční rady Vesmíru, přesto do přírodovědeckého časopisu přispěl několika články, týkající se především Ekologie a životní prostředí.

5.8 David Storch

David Storch se narodil v roce 1970. Absolvoval Přírodovědeckou fakultu UK v Praze, kde se věnoval studiu biologie. Ve své vědecké činnosti se zaměřuje především na makroekologii a evoluční ekologii. V současné době přednáší jako externista na Katedře zoologie Přírodovědecké fakulty Jihočeské univerzity a Katedře ekologie Přírodovědecké fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Je rovněž ředitelem Centra

---

⁷² KRATOCHVÍL, Zdeněk. Databáze knih.cz. Váš knižní svět. [online]. Polná: Impresion Media. ©2008-2016. [cit. 2016-03-13]. Dostupné z: <http://www.databazeknih.cz/zivotopis/zdenek-kratochvil-17668>

⁷³ MARKOŠ, Anton. Informace o autorovi. Přírodovědecký časopis Vesmír. [online]. Praha: Vesmír. [cit. 2016-03-14]. Dostupné z: <http://casopis.vesmir.cz/autor/doc-rndr-anton-markos>

pro teoretická studia, společného pracoviště UK a Akademie Věd České republiky. Podílel se na tvorbě následujících publikací- např. *Biologie krajiny: biotopy České republiky, Jak se dělá evoluce a Úvod do současné ekologie*.⁷⁴ Součástí redakční rady Vesmíru je od roku 1997 a na stránkách přírodovědeckého časopisu se věnuje převážně biologii, konkrétně Evoluční biologii.

5.9 František Vyskočil

František Vyskočil se narodil v roce 1941 v Pelhřimově. Své vysokoškolské vzdělání dokončil na Přírodovědecké fakultě UK v Praze. V současné době působí na Katedře fyziologie Přírodovědecké fakulty téže univerzity, kde přednáší nejen fyziologii člověka, ale i živočichů. F. Vyskočil obdržel v roce 2011 čestnou oborovou medaili J. E. Purkyně.⁷⁵ Je součástí redakční rady Vesmíru od roku 1990 a publikované články se týkají většinou oboru Fyziologie a Medicíny.

---

⁷⁴ STORCH, David. Informace o autorovi. Přírodovědecký časopis Vesmír. [online] Praha: Vesmír. [cit. 2016-03-14]. Dostupné z: <http://casopis.vesmir.cz/autor/doc-dr-david-storch>

⁷⁵ VYSKOČIL, František. Informace o autorovi. Přírodovědecký časopis Vesmír. [online]. [cit. 2016-03-14]. Dostupné z: <http://casopis.vesmir.cz/autor/prof-rndr-frantisek-vyskocil>

6 PŘEHLED TÉMAT V KVANTITATIVNÍM VYJÁDŘENÍ

Vzhledem k faktu, že téma této bakalářské práce je rozděleno na dvě kategorie, by bylo tudíž nepřehledné uvést témata, týkající se filosofických aspektů živé a neživé přírody, v souvislém textu v této kapitole.

Přehled zkoumaných filosofických témat, týkajících se neživé přírody, jsou součástí tabulky (viz [Příloha č. 4. Přehled filosofických témat neživé přírody](#)).

Přehled zkoumaných filosofických témat, týkajících se živé přírody, jsou rovněž součástí přehledné tabulky (viz [Příloha č. 5. Přehled filosofických témat živé přírody](#)).

ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce bylo poskytnout přehled filosofických témat v přírodovědeckém časopise Vesmír v období 2000-2010, týkající se živé a neživé přírody. Vesmír existuje pochopitelně nejen v tištěné podobě, ale provozuje i své dvě internetové stránky, které se rovněž staly zdrojem této bakalářské práce – www.casopis.vesmir.cz a www.vesmir.cz. Poslední zmiňovaná internetová stránka obsahuje na rozdíl od tištěné verze i zvuková a obrazová zpracování článků rozličných témat. V roce 2016 slaví Vesmír mj. své 145. výročí od svého založení.

Ve zkoumaném období se na tvorbě článků s filosofickou tematikou podílelo mnoho autorů, přičemž tyto články jsou součástí různých rubrik. Svou poutavostí a výzvou k hlubšímu zamyšlení, jakou jsou tyto články psané, nutí člověka ke čtení dalších zajímavých témat. Z důvodu rozsahu této bakalářské práce bylo předmětem analýzy pouze několik předložených článků. Nejprve bych ráda zdůraznila fakt, že předmětem této práce byly i takové filosofické články, které nelze striktně zařadit buď do živé či neživé přírody, v takových případech jsem tudíž vycházela z podstaty zkoumaného článku. Zkoumáním filosofických článků jsem došla k závěru, že ve zmiňovaném období je větší pozornost zaměřena na taková filosofická témata, která se věnují gnoseologickým otázkám. Dále, avšak v menší míře se články zabývají otázkami ontologickými, estetickými, axiologickými, etickými a kosmologickými.

Příroda nás obklopuje odjakživa, tudíž se domnívám, že filosofování o ní je nekonečné. Takové uvažování je pro člověka individuální vlastností, najdou se však i tací, kteří filosofický způsob života odmítají. Ptám se, proč? Z důvodu strachu či spíše nezájmu z neznámých krajin? Vždyť život a vše, co s ním souvisí a obklopuje ho, nám byl dán darem, tudíž by mělo být v zájmu každého, ptát se jakým způsobem vznikl tento svět, kdo je vlastně člověk, jaký smysl má lidský život, v čem tkví jádro lidského štěstí apod. Filosofování o přírodě je však jen jednou z věcí, jejím výsledkem je pouze vnitřní obohacení nás samých. Domnívám se, že o tu druhou věc se již můžeme zasloužit my sami. A čím? Příroda zde byla dříve než lidstvo, tudíž by každý člověk, obývající tuto planetu, měl mít k přírodě úctu, chránit jí, žít s ní co nejvíce v souladu a snažit se tak

minimalizovat negativní dopady na ní. Skutečnost je podle mého názoru bohužel zcela jiná. Podstatou však je, že to neděláme jen sami pro sebe, ale hlavně pro generace, které přijdou po nás. Pokud bude negativní dopad lidstva na přírodu pokračovat dál a nedojde k nějaké nápravě, která začíná u každého z nás, tak se domnívám, že za to zaplatíme krutou daní a další generace si o nás budou myslet své. Snad až vyčerpáme všechny přírodní zdroje na Zemi, až vyhyne poslední zvíře na této planetě, až budou všechny podzemní vody otráveny a nebude co pít, až půda bude kontaminovaná natolik, že v ní nebude možnost cokoliv pěstovat apod., tehdy si možná lidstvo uvědomí, co v přírodě ztratila, ale to už bude nejspíš na nápravu pozdě. A hlavně již nebude o čem filosofovat, a to by byla podle mého názoru nesmírná škoda.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

BOHÁČEK, Ivan. Informace o autorovi. Přírodovědecký časopis Vesmír. [online]. Praha: Vesmír. [cit. 2016-03-12]. Dostupné z: <http://casopis.vesmir.cz/autor/mgr-ivan-bohacek>

BRÁDLEROVÁ, Daniela. Otakar Matoušek, 100. výroční narození. [on-line]. Akademický bulletin: Oficiální časopis Akademie věd ČR. Praha, 25. června 2008. [cit. 2016-02-28]. Dostupné z: <http://abicko.avcr.cz/archiv/1999/9/obsah/otakar-matousek-100.-vyroci-narozeni.html>

FIALA, Jiří. Informace o autorovi. Přírodovědecký časopis Vesmír. [online]. Praha: Vesmír. [cit. 2016-03-12]. Dostupné z: <http://casopis.vesmir.cz/autor/doc-rndr-jiri-fiala>

GRYGAR, Jiří. Zlatý Bludný balvan za rok 2006: redakce časopisu Vesmír. [online]. Český klub skeptiků Sisyfos. Praha: 12. března 2007. [cit. 2016-03-02]. Dostupné z: <http://www.sysifos.cz/index.php?id=vypis&sec=1173691336>

HAVEL, Ivan M. O redakci: Redakce. Přírodovědecký časopis Vesmír. [online]. Praha: Vesmír, 2016. [cit. 2016-03-01]. Dostupné z: <http://casopis.vesmir.cz/redakce/o-redakci>

HLADKÝ, Vojtěch. Katedra filosofie a dějin přírodních věd. [online]. Praha. [cit. 2016-03-13]. Dostupné z: <https://web.natur.cuni.cz/filosof/clenove/282-vojtech-hladky-phd.html>

HOSKOVEC, Ladislav. Homo botanicus: Němec, Bohumil. [online]. Botany.cz. 25. ledna 2009. [cit. 2016-02-27]. Dostupné z: <http://botany.cz/cs/nemec/>

KOČANDRLE, Radim. Přírodovědecký časopis Vesmír. Informace o autorovi [online]. [cit. 2016-03-13]. Dostupné z: <http://casopis.vesmir.cz/autor/radim-kocandrle>

KRATOCHVÍL, Zdeněk. Databáze knih.cz. Váš knižní svět. [online]. Polná: Impresion Media. ©2008-2016. [cit. 2016-03-13]. Dostupné z: <http://www.databazeknih.cz/zivotopis/zdenek-kratochvil-17668>

KRAUS, Ivo. *Jaderka: O fakultě*. Fakulta jaderná a fyzikálně inženýrská ČVUT. [online]. Praha. [cit. 2016-03-12]. Dostupné z: <http://jaderka.fifi.cvut.cz/o-fakulte>

MARKOŠ, Anton. Informace o autorovi. Přírodovědecký časopis Vesmír. [online]. Praha: Vesmír. [cit. 2016-03-15]. Dostupné z: <http://casopis.vesmir.cz/autor/doc-rndr-anton-markos>

NÁTR, L. *Dr. Bohumil Němec, profesor anatomie a fyziologie rostlin Univerzity Karlovy*. [online]. [cit. 2016-02-26]. Dostupné z: <http://kfrserver.natur.cuni.cz/aktuality/BN/BNhistory.htm>

PETŘÍK, Vladimír. Putování Vesmírem. In: *Přírodovědecký časopis Vesmír: Historie časopisu Vesmír*. [on-line]. Praha: Magazín Dnes, 16. května 1996. [cit. 2016-02-25]. Dostupné z: <http://casopis.vesmir.cz/historie-casopisu-vesmir/putovani-vesmirem>

Redakce, *Faksimilie prvního čísla Vesmíru z 3. května 1871*. [online]. Přírodovědecký časopis Vesmír. Praha: Vesmír, 3. května 1871. [cit. 2016-02-27]. roč. 1, č. 1, 12 s. Dostupné z: <http://media.rozhlas.cz/binary/03114214.pdf>

Slovník české literatury po roce 1945. Kulturní tvorba. [online]. Praha: ©2006-2008. [cit. 2016-02-15]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=128>

STORCH, David. Informace o autorovi. Přírodovědecký časopis Vesmír. [online] Praha: Vesmír. [cit. 2016-03-14]. Dostupné z: <http://casopis.vesmir.cz/autor/doc-dr-david-storch>

Tiscali.cz. Osobnosti .cz: Ivan M. Havel. Životopis. [online]. Praha: Tiscali Media, a.s. ©1996-2016. [cit. 2016-03-01]. Dostupné z: <http://zivotopis.osobnosti.cz/ivan-m-havel.php>

VYSKOČIL, František. Informace o autorovi. Přírodovědecký časopis Vesmír. [online]. [cit. 2016-03-14]. Dostupné z: <http://casopis.vesmir.cz/autor/prof-rndr-frantisek-vyskocil>

ČASOPIS

BOHÁČEK, Ivan. Bohumil Bílek. *Přírodovědecký časopis Vesmír*. Historie časopisu. Praha, 1991, roč. 70, č. 5.

BOHÁČEK, Ivan. Jaká je hodnota předpovědí? *Přírodovědecký časopis Vesmír*. 2002, roč. 81, č. 5. ISSN 0042-4544.

BUDIL, Ivo. Prof. RNDr. Otakar Matoušek. *Přírodovědecký časopis Vesmír*. Praha: Vesmír, 1994, roč. 73, č. 3. ISSN 0042-4544.

FIALA, Jiří. Poznání pravda a nutnost II. *Přírodovědecký časopis Vesmír*. Praha: Vesmír, 2000, roč. 79, č. 6. ISSN 0042-4544

FIALA, Jiří. Unde malum? *Přírodovědecký časopis Vesmír*. Praha: Vesmír, 2005, roč. 84, č. 10. ISSN 0042-4544.

Havel, Ivan M. Kámen z trávy. *Přírodovědecký časopis Vesmír*. Vesmír: 2005, roč. 84, č. 9. ISSN 0042-4544.

HAVEL, Ivan M. Naše upovídaná těla. *Přírodovědecký časopis Vesmír*. Praha: Vesmír, 2010, roč. 89, č. 3. ISSN 0042-4544.

HAVEL, Ivan M. Neurony pro krásu. *Přírodovědecký časopis Vesmír*. Praha: Vesmír, 2001. roč. 80, č. 3. ISSN 0042-4544.

HAVEL, Ivan M. Pozoruhodné podružnosti. *Přírodovědecký časopis Vesmír*. Praha: Vesmír, 2009, roč. 88, č. 2. ISSN 0042-4544.

HAVEL, Ivan M. Prostor, světlo a čas. *Přírodovědecký časopis Vesmír*. Praha: Vesmír, 2008, roč. 87, č. 1. ISSN 0042-4544.

HAVEL, Ivan M. Před zrcadlem. *Přírodovědecký časopis Vesmír*. Praha: Vesmír, 2008, roč. 87, č. 7. ISSN 0042-4544

HAVEL, Ivan M. Řeč očí, tváří a těl. *Přírodovědecký časopis Vesmír*. Praha: Vesmír, 2007, roč. 86, č. 3. ISSN 0042-4544.

- HAVEL, Ivan M. Singularita. *Přírodovědecký časopis Vesmír*. Praha: Vesmír, 2010, roč. 89, č. 12. ISSN 0042-4544.
- HAVEL, Ivan M. Úvaha o nesrozumitelnosti. *Přírodovědecký časopis Vesmír*. Praha: Vesmír, 2007, roč. 86, č. 2. ISSN 0042-4544.
- HAVEL, Ivan M. Věci, které se o sebe starají. *Přírodovědecký časopis Vesmír*. Praha: Vesmír, 2008, roč. 87, č. 5. ISSN 0042-4544.
- KOJDL, Gregor. Je v přírodě účel? *Přírodovědecký časopis Vesmír*. Praha: Vesmír, 2000, roč. 79, č. 8. ISSN 0042-4544.
- KRATOCHVÍL, Z, V. HLADKÝ a R. KOČANDRLE. Od Darwina k Empedokleovi a Anaximandroví. *Přírodovědecký časopis Vesmír*. Praha: Vesmír, 2009, roč. 88, č. 9. ISSN 0042-4544.
- KUMPOŠT, Václav. F. Kumpoštovo poselství. *Přírodovědecký časopis Vesmír*. Praha, 3. května 1871, roč. 1, 12 s.
- MARKOŠ, Anton. Ať žije nicnežismus! *Přírodovědecký časopis Vesmír*. Praha: Vesmír, 2002, roč. 81, č. 5. ISSN 0042-4544.
- MATOUŠEK, Otakar. Začátky "Vesmíru". K 90. jubileu založení. *Přírodovědecký časopis Československé akademie věd*. Praha: Vesmír. 1961, roč. 40, č. 2.
- MATOUŠEK, Otakar. Začátky "Vesmíru" (dokončení). *Přírodovědecký časopis Československé akademie věd*. Praha: Vesmír. 1961, roč. 40, č. 3.
- Redakce. Jak vycházel Vesmír. *Přírodovědecký časopis Vesmír*. Praha: Vesmír, 2009, roč. 88, č. 1. ISSN 0042-4544.
- Redakce. Milan Albich. *Přírodovědecký časopis Vesmír*. Praha: Vesmír, 2001. roč. 80, č. 1. ISSN 0042-4544.
- SKALA, Jiří. Existuje v mezihvězdném prostoru život? *Přírodovědecký časopis Vesmír*. Praha: Vesmír, 2000, roč. 79. č. 1, s. 55. ISSN 0042-4544.
- STORCH, David. O pohřbívání pojmů. *Přírodovědecký časopis Vesmír*. Praha: Vesmír, 2002. roč. 81, č. 5. ISSN 0042-4544.
- VYSKOČIL, František. Můžeme být jen živí, nebo jen mrtví. *Přírodovědecký časopis Vesmír*. Praha: Vesmír, 2001, roč. 80, č. 6. ISSN 0042-4544.

LITERÁRNÍ ZDROJE

- ANZENBACHER, Arno a Karel ŠPRUNK. *Úvod do filozofie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990. 304 s. ISBN 80-04-25414-4.
- ARISTOTELES. *Metafyzika*. 2. vyd. Překlad Antonín Kříž. Praha: Rezek. 2003. s. 136. ISBN 80-86027
- BLECHA, Ivan. *Filosofie*. 3. oprav. a rozšíř. vyd. Olomouc: FIN Publishing, 1998. 239 s. ISBN 7182-069-5.
- DURANT, Will. *Příběh filozofie: životy a myšlenky největších světových filozofů od Platona po Santayanu*. Praha: Pragma, 2003. 479s. ISBN 80-7205-983-1.
- DUROZOI, Gérard, André ROUSSEL a Jan BINDER. *Filozofický slovník*. Praha: Ewa, 1994. 352 s. ISBN 80-85764-07-5.
- EPIKÚROS a Publilius SYRUS. *Myšlenky*. Přeložil Zdeněk Karel Vysoký. Praha: Svoboda, 1970. 62 s.
- HALADA, Jan. *Osudy moudrých: průvodce evropských myšlením*. 6. vyd. Praha: Epoque, 2010. 195 s. ISBN 978-80-7425-036-1.
- HAŠKOVEC, Vít a Ondřej MÜLLER. *Galerie géniů aneb kdo byl kdo*. Praha: Albatros, 2003. 463 s. ISBN 80-00-01517-X.
- HAVEL, Ivan M. a A. MARKOŠ. *Is there a purpose in nature?: How to navigate between the Scylla of mechanism and the Charybdis of teleology*. Prague: Vesmír, 2002. 197 s.
- OLŠOVSKÝ, Jiří. *Slovník filozofických pojmů současnosti*. Praha: Erika, 1999. 188 s. ISBN 80-7190-804-5.
- PAVLIČÍKOVÁ, Helena, M. PETŘÍČEK a M. SAPÍK. *Život a příroda*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2000. 65 s. ISBN 80-7040-475-2.
- PAVLIČÍKOVÁ, Helena a Petr JEMELKA. *K filozofickým kontextům živé a neživé přírody*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, Pedagogická fakulta. 2006. 90 s. ISBN 80-7040-910-X.
- ROSYPAL, Stanislav. Alena ROSYPALOVÁ a Vladimír VONDREJS. *Molekulární genetika*. 2. přeprac. a dopl. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983. 351 s. ISBN 80-04-23117-9.

SEDLÁKOVÁ, Miluše. *Vybrané kapitoly z kognitivní psychologie: mentální reprezentace a mentální modely*. Praha: Grada Publishing, 2004. 252 s. ISBN 80-247-0375-0.

ŠPŮR, Josef. *Úvod do systematické filosofie: filosofie přírody II., Živá příroda*. Plzeň: Vydavatelství Západočeské univerzity v Plzni, 2012. 159 s. ISBN 978-80-261-0114-7.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1. Jak vycházel Vesmír

Zdroj: Jak vycházel Vesmír. Přírodovědecký časopis Vesmír. Praha: Vesmír, 2009, roč. 88, č. 6. ISSN 0042-4544.

Příloha č. 2. Přehled oborů v přírodovědeckém časopise Vesmír

Zdroj: 145 let tradice vesmír. Přírodovědecký časopis Vesmír. Praha: Vesmír, 2016. ISSN 1214-4029. Dostupné z: <http://casopis.vesmir.cz/>

Příloha č. 3. Přehled rubrik v přírodovědeckém časopise Vesmír

Zdroj: 145 let tradice vesmír. Rubriky. Přírodovědecký časopis Vesmír. Praha: Vesmír, 2016. ISSN 1214-4029. Dostupné z: <http://casopis.vesmir.cz/rubriky>

Příloha č. 4. Přehled filosofických témat neživé přírody

Příloha č. 5. Přehled filosofických témat živé přírody

Příloha č. 6. Titulní stránka Vesmíru z roku 1871

Zdroj: Redakce, *Faksimilie prvního čísla Vesmíru z 3. května 1871*. [online]. Přírodovědecký časopis Vesmír. Praha: Vesmír, 3. května 1871. [cit. 2016-03-16]. roč. 1, č. 1, 12 s. Dostupné z: <http://media.rozhlas.cz/binary/03114214.pdf>.

Příloha č. 7. Titulní stránka Vesmíru z roku 2000

Zdroj: *Přírodovědecký časopis Vesmír*. Praha: Vesmír, 2000, č. 1. ISSN 0042-4544.

Příloha č. 8. Titulní stránka Vesmíru z roku 2010

Zdroj: *Přírodovědecký časopis Vesmír*. Praha: Vesmír, 2010, č. 1. ISSN 0042-4544.

Příloha č. 1. Jak vycházel Vesmír

rok	ročník	počet čísel	periodicita	období	počet stran za období	poznámky
1871–1872	1	25	čtrnáctideník	školní rok	262	
1872–1906	2–35	24	čtrnáctideník	školní rok	9956	
1907	36	20	?	?	316	
<i>1908–1922 – Vesmír nevycházel</i>						
1923	1 (52)	10	měsíčník	kalendářní rok	272	čísla 1, 2, 3, 4, 5, 6–7, 8–9, 10, 11, 12
1924	2 (53)	9	měsíčník	kalendářní rok	240	čísla 1, 2, 3–4, 5, 6, 7, 8, 9, 10
1925	3 (54)	5	měsíčník	kalendářní rok	140	první polovina roku
1925–1929	4 (55)–7 (58)	9	měsíčník	školní rok	1256	čísla 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9–10
1929–1930	8 (59)	8	měsíčník	školní rok	236	čísla 1, 2, 3, 4–5, 6, 7, 8, 9–10
1930–1938	9 (60)–16 (67)	9	měsíčník	školní rok	1800	čísla 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9–10
1938–1939	17 (68)	8	měsíčník	školní rok	236	čísla 1, 2–3, 4, 5, 6, 7, 8, 9–10
1939–1944	18 (69)–22 (73)	9	měsíčník	školní rok	1200	čísla 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9–10
1944–1945	23 (74)	6	měsíčník	školní rok	164	čísla 1, 2, 3, 4, 5–7, 8–10
1945–1946	24 (75)	6	měsíčník	školní rok	172	čísla 1, 2, 3–4, 5–6, 7–8, 9–10
1946–1948	25 (76)–26 (77)	7	měsíčník	školní rok	440	čísla 1, 2, 3–4, 5, 6–7, 8, 9–10
1948–1949	27 (78)	7	měsíčník	školní rok	196	čísla 1, 2–3, 4, 5–6, 7, 8, 9–10
1949–1950	28 (79)	6	měsíčník	školní rok	188	čísla 1, 2–3, 4–5, 6–7, 8, 9–10
1950–1951	29 (80)	10	měsíčník	školní rok	236	čísla 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10
1951	30 (81)	4	měsíčník	školní rok	96	čísla 1, 2, 3, 4 (září–prosinec)
1952–1959	31 (82)–38 (89)	10	měsíčník	kalendářní rok	2804	nevycházel v červenci a srpnu
1960–2008	39 (90)–87 (138)	12	měsíčník	kalendářní rok	43 056	(+530 s. kuléru + 24 s. příloh)
2009	88 (139)	11	měsíčník	kalendářní rok		čísla 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7–8, 9, 10, 11, 12

Příloha č. 2 Přehled oborů v přírodovědeckém časopise Vesmír

Antropologie- Antropologie, Demografie, Fyzická antropologie, Kulturní a sociální antropologie, Lingvistika, Sociologie.

Archeologie - Archeologie

Biologie- Bakteriologie, Biologie, Ekologie a životní prostředí, Entomologie, Etologie, Evoluční biologie, Fyziologie, Genetika, Krajinná ekologie, Laboratorní technika, Mikrobiologie, Modelové organismy, molekulární biologie, Mykologie, Neurobiologie, Ornitologie, Paleobotanika, Parazitologie, Virologie, Zoologie.

Chemie- Anorganická chemie, Biochemie, Chemie, Fyzikální chemie, Obecná chemie, Organická chemie, toxikologie

Ekologie- Ekologie, Lesnictví, Rekultivace

Ekonomie- Ekonofyzika, Ekonomie

Filozofie- Etika, Filozofie

Fyzika- Astronomie a kosmologie, Fyzika, Fyzika pevné fáze, Jaderná fyzika, Kvantová fyzika, Metrologie, Optika

Geografie- Geografie, GIS a navigace, Výzkumné výpravy

Geologie- Gemologie, Geologie, Mineralogie, Pedologie

Historie- Historie

Historie vědy- Biografie, Historie vědy, Kalendáře a měření času, Věda a společnost

Imunologie- Imunologie

Informatika- Informatika

Klimatologie- Atmosféra, Klimatologie, Oceánografie, Zápavy v Čechách

Kognitivní vědy- Kognitivní vědy, Kybernetika, Neurovědy

Kosmonautika- Kosmonautika

Kriminalistika- Kriminalistika

Kultura- Kultura

Matematika- Geometrie, Logika, Matematika

Medicína- Farmakologie, Fyziologie, Medicína, Náhrady orgánů, Nemoci člověka, Sexuologie, Veterinární medicína

Paleontologie- Paleontologie

Psychologie- Psychologie a psychiatrie, Výchova a vzdělávání

Sociologie- Sociologie

Technické vědy- Energetika, Mikroskopie, Nanotechnologie, Počítače a internet,
Technické vědy

Umění- Architektura, Literatura, Výtvarné umění

Zemědělství- Potravinářství, Zemědělství

Příloha č. 3. Přehled rubrik v přírodovědeckém časopise Vesmír

Aktuality (stručné zprávy z různých vědních oborů)

Architektura

Data a souvislosti (fakta, doplněná grafy, vycházející velmi zřídka)

Diskuse

Dopisy čtenářů

Eseje

Eseje o jazyce

Glosy (kratší články, zaměřující se pouze na téma, řečené v názvu, zřídka doplněné obrázky)

Hlavní články (zásadní zprávy, věnující se podrobnému zkoumání daného tématu, doprovázené obrázky, literárními odkazy a poznámkami)

Jazykový koutek (články, zabývající se především českým jazykem, okrajově slovenštinou)

Komentáře a názory

Kvíz

Mozaika (vědecké články, publikované v zahraničním tisku)

Nad divadelní hrou

Nad filmem (články, věnující se filmovým festivalům a recenzi filmů)

Nad knihou

Nobelovy ceny (články, představující čtenářům Vesmíru nositele Nobelových cen v rámci různých vědeckých oborů)

Odpověď na každou otázku (články, ve kterých redaktoři Vesmíru odpovídají na zvědavé dotazy čtenářů)

Paměti (vzpomínky významných českých osobností)

Perla měsíce (největší nesmysly nepsané v českém tisku)

Poznámky a glosy (kratší, zajímavé články z různých oborů, často doprovázené obrázky)

Přečetli jsme (články, představující zajímavosti z tisku a recenze knih)

Představujeme časopis

Představujeme ústavy

Public Relation (komerční prezentace různých organizací, nepodléhající recenzi)

Redakční oznámení

Rozhovory (rozhovory se zajímavými českými a zahraničními osobnostmi)

Téma měsíce (zásadní témata daného čísla, v některých případech obsahují více souvisejících článků)

Úvodníky

Ve zkratce (krátké, zajímavé články z různých oborů, zřídka doplněné obrázky)

Věda pod objektivem (zajímavé texty, většinou doprovázené souvisejícími obrázky)

Výtvarné umění (články věnující se umělecké tematice s četnou obrázkovou přílohou)

Vzpomínka (vzpomínky na významné české vědce)

Z akademické obce (aktuální události z různých univerzit a vědeckých ústavů)

Zaznamenali jsme

Ze starších ročníků Vesmíru (rubrika představující čtenářům články publikované ve Vesmíru před několika desítkami let)

Příloha č. 4. Přehled filosofických témat neživé přírody

ČÍSLO	NÁZEV ČLÁNKU	AUTOR	RUBRIKA	STRÁNKA
2000/1	Existuje v mezihvězdném prostoru život?	Dr. Ing. Jiří Skala	Aktuality	55
2000/8	Je v přírodě účel?	Gregor Kojdl	Dopisy čtenářů	424
2001/5	Jaká je hodnota předpovědi?	Mgr. Ivan Boháček	Dopisy čtenářů	244
2002/5	Ať žije nicnežismus	Doc. RNDr. Anton Markoš, CSc.	Komentáře a názory	251
2005/9	Kámen z trávy	Doc. Ing. Ivan M. Havel, Ph.D.	Úvodníky	497
2005/10	Unde malum	Doc. RNDr. Jiří Fiala	Úvodníky	563
2008/1	Prostor, světlo a čas	Doc. Ing. Ivan M. Havel, Ph.D.	Úvodníky	3
2010/12	Singularita	Doc. Ing. Ivan M. Havel, Ph.D.	Úvodníky	723

Příloha č. 5. Přehled filosofických témat živé přírody

ČÍSLO	NÁZEV ČLÁNKU	AUTOR	RUBRIKA	STRÁNKA
2000/6	Poznání, pravda a nutnost II. - Jan Łukasiewicz	Doc. RNDr. Jiří Fiala		332
2001/3	Neurony pro krásu	Doc. Ing. Ivan M. Havel, Ph.D.	Úvodníky	123
2001/6	Můžeme být jen živí, nebo jen mrtví	Prof. RNDr. František Vyskočil, DrSc.		327
2002/5	O pohřbívání pojmů	Prof. Dr. David Storch, Ph.D.	Komentáře a názory	250
2007/2	Úvahy o nesrozumitelnosti	Doc. Ing. Ivan M. Havel, Ph.D.	Úvodníky	67
2007/3	Řeč očí, tváří a těl	Doc. Ing. Ivan M. Havel, Ph.D.	Úvodníky	131
2008/5	Věci, které se o sebe starají	Doc. Ing. Ivan M. Havel, Ph.D.	Úvodníky	275
2008/7	Před zrcadlem	Doc. Ing. Ivan M. Havel, Ph.D.	Úvodníky	423
2009/2	Pozoruhodné podružnosti	Doc. Ing. Ivan M. Havel, Ph.D.	Úvodníky	71
2009/9	Od Darwina k Empedokleovi a Anaximandrovi	Doc. PhDr. Zdeněk Kratochvíl, Mgr. Vojtěch Hladký Ph.D., PhDr. Radim Kočandrla, Ph.D.	Hlavní články	544-548
2010/3	Naše upovídaná těla	Doc. Ing. Ivan M. Havel, Ph.D.	Úvodníky	139

Na ukázkou.

Vychází
1. a 15. každého měsíce.
Předplatné
v Praze i na venkově
v dopravu počítováno:
za čtvrtletí . . . . . 1 zl. 20 kr.
za půlroka . . . . . 2 zl. 40 kr.
za celý rok . . . . . 4 zl. 80 kr.
Reklamace nedobře došlých čísel
se nepožádá a nevracují.

VESMÍR.

Inseráty
počítají se od nejlevější. Při
stálém inserování zvláštní
výbědy.
Rukopisy redakci zasílné se
nevracují.
Redakce,
správa i vypravna v Praze,
Léopoldova ulice 12 nové II.

Časopis pro šíření vědy přírodní, země- a národopisné.

Číslo I.

V Praze, dne 3. května 1871.

Ročník I.

Našim příznivcům a přátelům!

Ne vřhloem zbraní stáli se Angličané národem
mocným, národem slavným a bohatým, ryběž
nemanavým pěstováním věd na poli přírodopisném.
Havspáry Davy.

„V starých věkách převládalo přírodopisství, v posledních časech středověku vyrůstaly z něho vědy více a více *vědy přírodní* a za našich dob počínají tyto převládati a hýbati mocné národy i přírodou;“ pravil náš *Parkyn*, který i ve svém vysokém stáří ještě nezdáral se býti apologetem vznesené vědy přírodní lidu obecnému. A veliký mistr i učitel náš odkázal nám tyto vědy v dědictví co věčně nevyčerpatelný zdroj vzdělanosti a blahobytu.

Z něho vyšinou se vlny mohutné a vynesou opět jméno i slávu českou v popředí národů osvícených; ze zdroje toho proudem překypajícím rozlévati se bude po luzích domácích zdar a hmotné bohatství. —

„Na úspěchu a pokroku věd přírodních zakládá se veliký cílý život i vlnění pospolitě obcování a blaze národu, v jehož lůně tyto vědy horlivých mají pěstovatelná!“

„Avšak čím větší významu a důležitější vlivu na vzdělanost nynější přírodopyt má, čím větší a důstojnější je zástup učů a mistrů, kteří nemanavou silou starou temnou říši výjevů nové světlé říši pravdy podrobují, tím důležitější nastává i pro nás úloha, abychom každému, kdo po tom touží, podali pomoci a prostředků, jimiž by v té velikolepé práci účastníci aneb alespoň skvělých výsledků její zmocniti se mohli.“

Pěstování věd přírodních v rozměrech nejširších je životní otázkou naší!

K rozřešení její zdárnému působení bude pak povždy účelem listu našeho.

Nevylučujem z programu svého žádný odbor vědy přírodní, byť laikovi sebe obtížnějším a nepřístupnějším býti se zdál; přední snahou naší bude podávati pokud možno nejširší rozhled do nejnovějších pokroků přírodních věd **spůsobem populárním, každému pochopitelným, zajímavým a poučným.**

I hojně zprávy průmyslové a řemeslnické budeme pěstovati, neboť řemesla a všeliké živnosti v popředí založeny jsou na vědách přírodních, na rozvoji a pokroku jejich.

Posléze pilně zření míti budeme ku všem českým spolkům a klubům přírodopytců, zeměpisců, zástupců věd technických a j., jejich zájmy týkající se zejména šíření a zvelebování věd přírodních zároveň splyvají s účelem listu našeho.

Časopis „Vesmír“ vycházeti bude 1. a 15. každého měsíce o půldruhém neb dvou arších. Předplatné obnáší v Praze i na venkově na čtvrt roku 1 zl. 20 kr., na půl roku 2 zl. 40 kr., na celý rok 4 zl. 80 kr. a přijímá se v administraci Léopoldova ulice, č. 12 nové II.

Kojíme se pevnou nadějí, že přátelé a příznivci věd přírodních hojným odbíráním přispějí k zdárnému rozkvětu listu, jenž druhu svého doposud jediným je v literatuře české.

Vydavatelstvo.

Příloha č. 7 Titulní stránka Vesmíru z roku 2000

Příloha č. 8 Titulní stránka Vesmíru z roku 2010

